

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

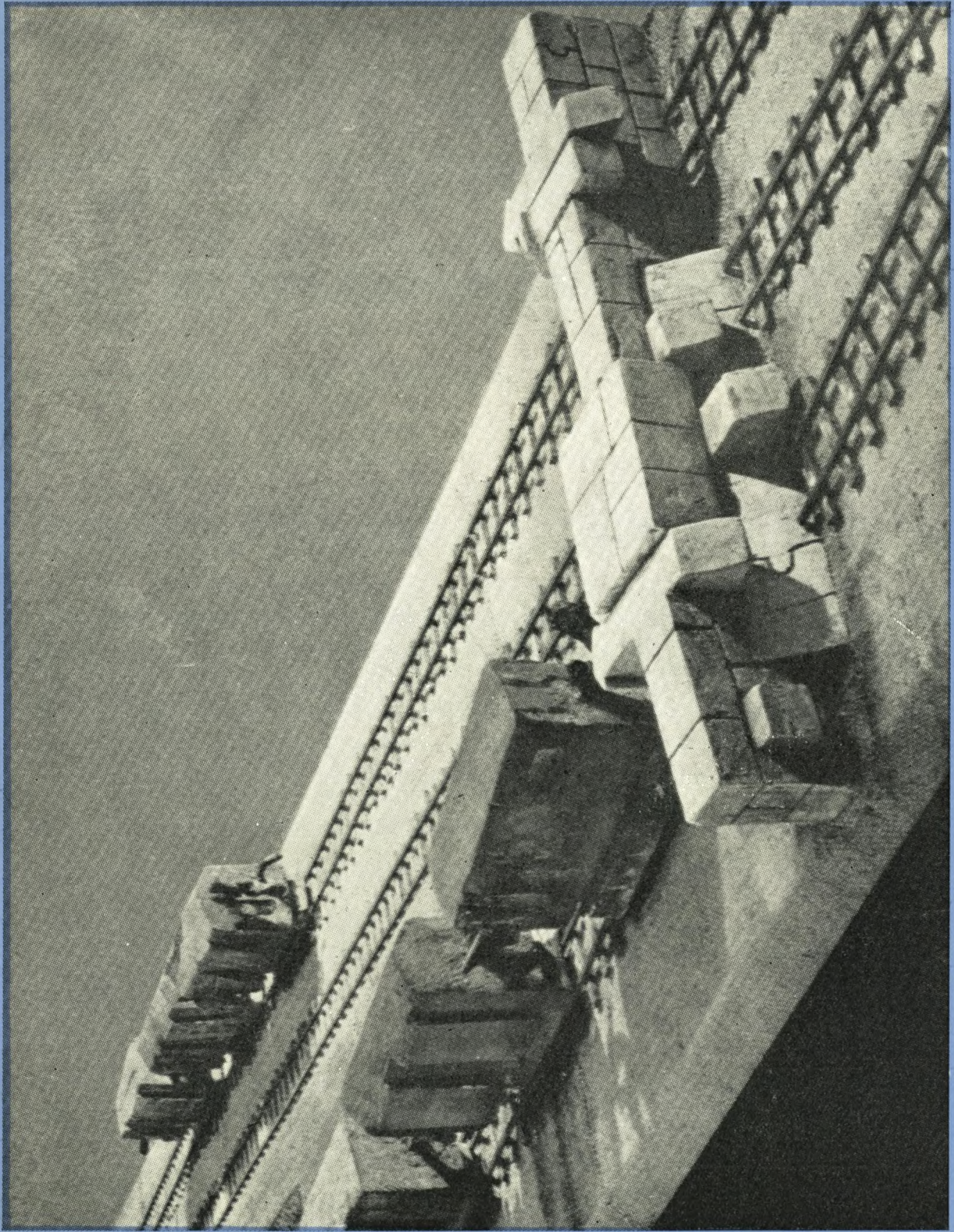
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

UDGIVET AF
KAMMERATERNES
HJÆLPEFOND

PIGTRAAD

NR. 7-8 · JULI-AUGUST 1959

14. ARGANG

B. F. MAGASINET Rønne
BORNHOLMS ANDELS MASKININDKØB Rønne — Tlf. 1314 - 1609.
Aktieselskabet LOLLANDS HANDELS- OG LANDBRUGSBANK Nakskov
A/S LOLLANDS TIDENDE Nakskov
J. C. CHRISTOFFERSEN Statsaut. revisor Søndergade 23 — Nakskov
Aktieselskabet P. HATTEN & CO. Nakskov
A/S FÆLLESBAGERIET Nakskov
ALFRED MIKKELSEN & SØN Løjtoftevej 27 Nakskov — Tlf. 951 - 1251
J. W. PFEIFFER Nakskov vaskeri Nakskov
AKTIESELSKABET „OTA“ DE FORENEDE HAVRE- OG RISMØLLER Nakskov
A. RASMUSSEN & SØN Aut. Citroën forhandlere Bredgade 12—14, Nakskov
CARL LUMBYE Nakskov Aut. Volvo forh.
MÆGLER RASMUSSEN Casper Andréas Eftf. Havnegade 33 — Nakskov — Tlf. 408

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K.
(kontortid: 10—15, undtagen lørdag).

Telf.: Om dagen Minerva 1336, om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bopliedende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.

Næstformand: Oberst Fl. B. Larsen, Kasernen, Fredericia.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.

Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Ordrup 5075.

Sekretær: Overlærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø.

Den øvrige bestyrelse:

Pastor Aage E. Damtoft, Vesterbro 76, Aalborg.

Bankfuldmægtig Olav Holst, Søgårdsvej 26 A, Gentofte.

Seminarirektor, cand. mag. Paul Holt, Århus.

Landsretssagfører Otto Jespersen, Store Torv 16, Århus.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstorffs-lunds allé 80, Charlottenlund.

Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa, Banegårdspladsen, Århus.

Bibliotekar O. Leth, Johnstrupsvej 8, Sorø.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft, de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby, Fyn.

Læge Børge Næsted, Læssøegade 141, Odense.

Boghandler Otto W. Olesen, Rådhusstræde 2, Randers.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade 18 A, Herning.

Landsretssagfører H. Rambusch, Kongensgade 49, Esbjerg.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø.

Dommer K. Thestrup, M. F., Herning.

FORSIDEN:

Mindemærket i k-z-lejren Auschwitz over 4½ millioner fanger bliver meget ejendommeligt: De tre jernbanespor, der førte til lejrens gaskamre, er spærret af en bom, hvor 23 jernbanevogne venter med ofre for tilintetgørelsen. Der var 23 nationer repræsenteret i lejren.

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpesfond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling: St. Kannikestræde 10, København K. (kontortid 10-15).
Minerva 1336.

Kontoret har lukket om lørdagen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Overlærer Johs. Fosmark. (Medlem af Dansk Fagpresseforening), Slagelsegade 9, 2. København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17,30-18,30).

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt Henning Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.
Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri,
Ringsted.

INDHOLD:

	Side
Symbolisk erstatning på 26 mill. kroner	123
Anden generation drøfter	127
Ved Rorup-stenen på 15-årsdagen	129
Nordmænd i k-z-lejr	131
Helmuth von Moltkes sidste breve	135
Buchenwald-klubben	137
Tak til Kammeraternes Hjælpesfond	139
Gestapofangerne	139
Jørgen Hæstrup 50	141
Nye bøger	143
Dagbogsblade	143
V3 - en kampvogns historie	145

Tyskland udbetaler en symbolsk erstatning på 26 mill. kroner til danske ex-fanger

ET NYT STYKKE FOLKERET ER SIKRET.

Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen:
Vi var ubeskedne nok til at sigte mod en helt ny folkeret.

Torsdag den 6. august afsluttedes i det danske udenrigsministerium en række forhandlinger mellem danske og tyske embedsmænd.

Overenskomsten går ud på at Vesttyskland betaler 16 millioner D-mark eller 26.370.000 kr. som tort og svierstatning til den danske stat til udbetaling til danske kz-fanger.

Det er hensigten at overenskomsten mellem de to lande skal undertegnes så snart som muligt og at et forslag til ratifikation skal forelægges folketinget, når dette træder sammen i begyndelsen af oktober. Samtidig vil regeringen være parat med et lov-

forslag om pengenes fordeling. Erstatningebeløbets fordeling er nemlig efter overenskomsten helt overladt den danske regerings afgørelse. Lovforslagets udformning tages straks op i regeringen.

I den aftale, som paraferedes den 6. aug. hedder det, at erstatningsbeløbet erlægges til fordel for de danske statsborgere, der har været ramt af nationalsocialistisk forfølgelse og derved har været underkastet frihedsberøvelse eller lidt skade på helbred, samt til fordel for efterladte efter danske statsborgere, der er omkommet som følge af nationalsocialistisk forfølgelse.

Med overenskomsten, der træder i kraft ved udvekslingen af ratifikationsdokumenterne, er der sat punktum for forhandlinger, som tog deres udgangspunkt i 1956, da Danmark sammen med syv andre lande rettede henvendelse til Vesttyskland med henblik på at opnå erstatning — også til de ofre for nationalsocialismen, der ikke omfattes af den tyske erstatningslovgivning. Efter denne lovgivning kan nemlig kun de danske komme i betragtning, som på nærmere bestemte tidspunkter har haft bopæl eller varigt ophold i Tyskland.

6.287 danskere var i tyske kz-lejre

Under krigen deporterede tyskerne 6.287 danskere til tyske kz-lejre. Af disse døde 560 i kz-lejrene eller godt

10 procent af det antal, der omkom under frihedskampen. Denne tabsliste ser således ud:

Dræbte den 9. april 1940 14, henrettet ved tysk krigsretsdom 113, omkommet i modstandskampen 837, døde i eller som følge af opholdet i tysk kz-lejr 560, omkomne danske søfolk omkring 1500, dræbt ved bombardementet af B & W i 1943 11, dræbte den 29. august 1943 26, dræbt ved eksplosions-katastrofen ved Aarhus havn 28, dræbt ved bombardementet af Gestapos hovedkvarter i Aarhus i 1944 28, i Shellhuset i 1945 143 og i Husmandsskolen ved Odense ligeledes i 1945 8, antallet af clearingsmord og omkomne ved Schalburgtage 901 og dræbt som følge af andre bombardementer (herunder Maglekilde-kvartret) 110.

★ Hvornår udbetales pengene?

Mange spørger allerede nu, hvornår pengene udbetales. Svaret er, at det afgør regeringen efter lovforslagets vedtagelse i efteråret. Tyskerne udbetaler de første 6 mill. D-mark straks ved overenskomstens ikrafttræden, yderligere 5 mill. inden 1. maj 1960 og de sidste 5 mill. inden 1. maj 1961.

Et andet spørgsmål af lige så stor interesse er, efter hvilke retningslinjer, pengene fordeles.

Fællesudvalget arbejder stadig med planerne, og det kan meddeles, at man foreløbig er nået frem til et forslag, hvorefter fanger fra tyske k-z lejre vil få 12 kr. pr. fangedag, fanger fra tyske fængsler i Danmark 7,20 kr. og fanger fra tyske lejre i Danmark 6,00 kr. pr. dag.

De sidstnævnte beløb bliver muligvis lavere.

Man har rejst spørgsmålet om enker, og det er udvalgets mening om dette spørgsmål, at der i det store og hele er sørget passende for dem gennem lovgivningen ved en tildeling af 8—9000 kr. om året + hædersgaven.

Skaffes der dem væsentlige beløb herudover, skal disse beløb ifølge gældende lov tilfalde staten.

Men man er dog indstillet på at hjælpe, men efter individuelle skøn.

Enker efter faldne fanger har na-

turligvis fuld arveret over evt. erstatninger.

Der vil således i forslaget blive taget hensyn til enker, invalider og løvrigt særlig hårdt ramte.

Det er endvidere et ønske, at der oprettes en fond på f. eks. 3—500.000 kr. til dækning af uforudsete tilfælde. Til denne fond kan også erstatningsbeløb indbetales af fanger, der evt. ikke ønsker at modtage de tildelte penge.

1450 har været hårdt torterede. Man vil finde en ordning for erstatninger til disse.

Det er ikke for meget at sige, at der fra Fællesudvalgets side ligger et meget stort og målbevidst arbejde bag det opnåede resultat.

★ Manden bag initiativet.

Hovedmanden har i dette arbejde været udvalgets formand, statsaut. revisor H. C. Steen Hansen.

Uden løvrigt at ønske at stille nogen i skygge i dette arbejde eller at ville optræde som karaktergiver, kan man roligt sige, at han har været hjernen bag hele initiativet.

Det ligger vist forøvrigt også sådan, at de øvrige medlemmer af udvalget, der repræsenterer 8 foreninger og udvalg, vil tiltræde en sådan karakteristisk.

Hans evner som forhandler er betydelige. Han besidder den fornødne smidighed og forener den med sejt udholdenhed. Hans tålmodighed kan være eventyrlig, og det har været en fordel også indadtil, da modstandsfolk vel ikke kan siges i almindelighed at være indstillet på at gå den rolige forhandlingens vej.

Hertil kommer en ikke ringe beskedenhed i formen.

Redaktionen af fangernes blad Pigtraad har meget ofte kontakten Steen Hansen, og han har trods sin travlhed som chef for en meget stor virksomhed altid givet sig tid til at orientere om den øjeblikkelige situation.

En bladmand vil også notere sig hans tilbageholdenhed angående ønsket om selv at figurere i det, der fremkommer på tryk som følge af henvendelsen.

Nu, da forhandlingerne er ført til

et resultat, beder vi Steen Hansen om en samlet orientering, og han udtaler:

— I slutningen af 1955 rejstes fra dansk side spørgsmålet om ydelse af erstatning fra Tysklands side for de begåede folkeretslige overgreb under Danmarks besættelse. Kort efter dannedes Fællesudvalget for Danmarks tidligere politiske og ikke militære Fanger. I dette udvalg repræsenteredes samtlige større danske fangeorganisationer, indleder Steen Hansen, og han fortsætter:

— Udvalgets arbejde kan inddeles i 3 hovedafsnit:

1) Den egentlige begyndelse, hvorunder man tog stilling til de folkeretsprincipper, på hvilke et civilt erstatningsspørgsmål uden om den endelige fredstraktat ville kunne rejses.

Man gjorde et stort arbejde og udbredte kendskabet til dette, ikke alene blandt de talrige fangesammenslutninger blandt Vest-Europas øvrige lande, men også blandt tyske modstandskredse.

Umådeligt mange kilo papir indeholdende vore standpunkter er i årenes løb distribueret, og mange møder og konferencer har Fællesudvalgets medlemmer deltaget i.

★ Standpunkterne afklaredes.

— Hvordan var reaktionerne ud over Europa?

— Efterhånden viste det sig, at de mange spredte og som oftest ikke tilstrækkeligt afklarede standpunkter i europæiske fangesammenslutninger kunne koordineres og endda på den måde, at det var de danske standpunkter, der blev accepteret. I Tyskland skete det overraskende, at modstandskredse sluttede op om principperne og påvirkede regering og rigsdag, og allerede inden offentliggørelsen af den tyske erstatningslov, der som bekendt efter bopælsreglen i alt væsentligt kun gælder for tyskere, var der arbejde i gang for at fremme videregående erstatninger også til ikke-tyskere.

— Den tyske reaktion?

— I tidens løb fremkom klare og ærlige udtalelser fra Tyskland om, at der nu var skabt retningslinier for krav, som man anstændigvis ikke

kunne komme udenom. Samtidig hæftede man sig stærkt ved den rent folkeretslige betydning af kravenes anerkendelse som det væsentligste moment i sagen.

Arbejdets anden fase indtrådte, da regeringerne i de respektive lande på linie med fangeorganisationernes krav gik ind for officielle forhandlinger om spørgsmålet.

Først forhandlede de besatte lande indbyrdes og blev hurtigt enige om fælles standpunkttagen over for Tyskland. Senere under de direkte forhandlinger om erstatningerne til hvert enkelt land forhandlede de besatte lande igen enkeltvis med Tyskland.

★ Snævert samarbejde.

— Det var mest om de store linjer. — Hvordan gik det her i landet?

— I Danmarks skabtes straks et meget snævert samarbejde mellem myndighederne og det danske Fællesudvalg. Gennem myndighederne blev Fællesudvalget orienteret om hvert eneste moment under problemernes fremadskriden. Fællesudvalget på sin side skaffede det grundlæggende materiale frem og fik i hvert enkelt tilfælde lejlighed til at tage afgørende stilling til tyske tilbud og de fra dansk side fremsatte krav.

De danske myndigheder arbejdede uden nogen diskussion hele tiden som de danske fangers energiske tillidsmænd.

— Erstatningskravet er jo et stykke udenrigspolitik —

— For at kunne diskutere en sag og dennes problemstilling er det en selvfølge, at man må have indarbejdet sig i de mindste enkeltheder. Dette gælder ikke mindst, når talen er om udenrigspolitiske spørgsmål. Vel var dette spørgsmål ikke af stor materiel betydning målt med udenrigspolitiske alen, men principstillingen og de anerkendelser, der kunne nås for en civilbefolkning i fremtiden, var af skelsættende art. På mange måder var problemerne stærkt komplicerede og måske endda vanskeligere at bedømme end mange andre udenrigsproblemer, som offentligheden ellers ville erkende sit ukendskab til.

Når et problem drejer sig om penge, får det imidlertid let den virkning, at alle mener at kunne tale med uden hensyn til, om man egentlig har arbejdet med sagen eller f. eks. hører med blandt de erstatningsberettigede.

— Kunne man ikke henholde sig til Haager-konventionen?

★ Haager-konventionens beskyttelse har været svindende.

— I sit princip er fangernes krav et civilt krav mod den tyske stat. Forhandlingen er ganske vist varetaget af den danske stat, men er holdt udenfor den endelige fredstraktat. Det har intet at gøre med statens krav. Hvis man kunne skaffe anerkendelse for det, var der dermed skabt folkeretspraksis for en civilbefolkningens rettigheder og dermed dens beskyttelse. Krigene har skiftet karakter, og Haager-konventionens beskyttelse har været svindende under de nye forhold. Tidligere var man tilbøjelig til at regne, at når et lands militærmagt var nedkæmpet, var landet forsvundet. En civilbefolkning, som i dette tilfælde satte sig til modværge, var i Haager-konventionens forstand francitireurs og med dette begreb hæftet på sig alt andet end beskyttet.

— Men så den fremtidige folkeret?

— Hvis et erstatningskrav kunne gennemføres på såkaldte folkeretsovergreb, ville de principper, på hvilke erstatningen blev ydet, være normgivende for fremtidig folkeret. Hergennem ville man således skaffe anerkendelse for, at et besat land, hvis militærmagt var nedkæmpet, havde ret til en sådan folkemening om sin egen eksistens, uden at folkets krav mod besættelsesmagten skal betragtes under synsvinklen „opstand“. Særlig farligt for den besatte befolkning er selvfølgelig det moment, at en besættelsesmagt konstaterer organiseret modstand.

Med den nu tildelte erstatning som grundlag kan man nøgternt udtale, at der så afgjort er skabt en betydelig beskyttelse for „den ideologiske modstandskamp“.

— Og modstandsmandens stilling i fremtiden?

— Den væbnede modstand eller

indsatsen fra de folks side, som vi under forhandlingerne benævnte „den hårde kerne“, har man selvfølgelig ikke kunnet legalisere under forhandlingerne. Det er imidlertid vort indtryk, at beskyttelsen også af disse folk er ført et væsentligt stykke frem. Det vil være for tidligt at bedømme navnlig dette sidste forhold, men meget tyder på, at man gennem nye konventioner på den nu skabte baggrund vil søge at give den væbnede modstandskæmper en forbedret stilling, der vel ikke kan være lige så god som den status, den organiserede militærmagt, soldaten, har, men som dog kommer til at ligge langt hinsides de umenneskelige tilstande, som gjaldt for modstandsmanden under den tyske besættelse.

Det er ikke for optimistisk at sige, at der nu er skabt baggrund for en sådan opfattelse og for regler, der tilsigter dette, men det vil selvfølgelig være for vidtgående at udtale sig optimistisk om den nu skabte praksis og de nye reglers overholdelse i fremtiden.

— Vi må så lige tilbage til tallene. Der blev oprindeligt krævet 120 mill. kr. Hvorfor har så Fællesudvalget sagt ja til 26 millioner?

— De 120 mill. omfattede tabt arbejdsfortjeneste, erstatning for slavearbejde og invaliditet.

Skulle kravet på 120 mill. kr. opretholdes, måtte det blive staten, der måtte træde til, idet den har krav på en sådan difference mellem de to beløb. Men den danske stat har ikke rejst et sådant krav. **F-k.**

★ Statsministeren om overenskomsten.

Overfor Dagens Nyheder udtaler statsminister H. C. Hansen, der under Krag's rejse sydpå har fungeret som udenrigsminister:

— De forhandlinger, som nu er ført til afslutning, har været lang tid, og når man sammenligner det opnåede erstatningsbeløb med de erstatninger, som er ydet til andre lande, f. eks. Norge, finder jeg, at der for Danmarks vedkommende er nået et sådant acceptabelt resultat, at man kan slutte en aftale på dette grundlag.

DAGSPRESSENS lederskribenter

SKRIVER Gennemgående god forståelse for motivet for erstatningskravet

Forhandlingerne og det opnåede resultat har bragt en række lederskribenter i arbejde.

En af de første ledere bragte Bornholms Tidende for 28. juli.

Den slutter med disse ord:

Det er imidlertid rigtigt, når der alligevel gøres et forsøg på at skaffe koncentrationslejr-ofrene og deres efterlevende en økonomisk erstatning. Den kan kun blive en symbolsk erstatning, men pengene kan måske afhjælpe rent materielle problemer. Et koncentrationslejr-ophold bærer enhver mærker af resten af sit liv. Derfor er det rigtigt, at de tyske erstatninger modtages. Det lidt, der har kunnet og kan gøres for at mildne kz-ofrenes problemer, bør gøres.

Men lad ingen tro, at man med de 8.50 kr. eller med noget andet beløb kan betale den gæld, som blev stiftet i de tyske koncentrationslejre.

Randers Dagblad for 1. aug. bemærker:

Det, der skete under besættelsen i fangelejrerne her i landet eller i Tyskland, kan ikke slettes ud ved hjælp af penge, men tilstrækkelige økonomiske midler kan medvirke til, at følgerne mildnes en smule.

Qutze siger i sin leder for 6. august bl. a.:

Ligesom modstandsfolk i mange tilfælde har holdt sig skeptisk og uviligt tilbage under forberedelserne og forhandlingerne — vi kender folk, der simpelthen ikke vil have tyske penge — bør de nu fortsat vise tilbageholdenhed. Tildeler man dem penge ved lov, så vil det være fjollet at sige nej; men vi håber at se gode venner nærderst i køen eller udenfor den.

Og om en saldokvittering til Tyskland kan der aldrig blive tale.

Politiken for 7. august skriver bl. a.:

Ordet „erstatning“ kan overhovedet ikke anvendes i denne forbindelse, og 16 millioner D-mark bliver et næ-

sten latterligt beløb, når man tænker på, at der fra dansk side indtil i dag er brugt nær ved 400 millioner til på rent socialpolitisk basis at udbedre lidt af den skade, danske borgere personligt led under det nazistiske voldsherredømme.

Nå — men det er vel et af den slags spørgsmål, som det er håbløst at gøre til genstand for fornuftig drøftelse. Man må affinde sig med den kendsgerning, at Bonn-regeringen som en slags symbolsk handling har besluttet sig til at sende de 16 millioner D-mark for at vise god vilje — eller om man vil: På iøjnefaldende måde tage afstand fra det nazistiske styres forbrydelser. Nogen mere dybtgående filosofi kan der ikke knyttes til dette problem.

Bladet skriver til slut:

Folketinget kommer næppe uden om at tage stilling til spørgsmålet og gennemføre et tillæg til erstatningsloven af 1. oktober 1945. Man må så håbe, at det kan gøres med samme fordomsfrihed, som prægede den oprindelige lovs vedtagelse.

Den 13. august skrev Dagens Nyheder:

De fortjener tak.

Og bladet begrundet nærmere hensigten med Fællesudvalgets arbejde. Det hedder om dette og det opnåede resultat:

Hensigten var at opnå en erstatning, som betød Vesttysklands erkendelse af, at uskrevne menneskelige love blev overtrådt af den nazistiske tyske besættelsesmagt, når den udsatte medlemmer af en civilbefolkning for tortur og frihedsberøvelse under forhold, hvis lige forhåbentlig kun findes i fjerne tiders og fjerne egne barbari.

Nu vil det altid kunne diskuteres, om den opnåede erstatning helt og fuldt opfylder det formål, som de tidligere fangers organisation ønskede

tilgodeset. Det er forståeligt, hvis bitterhed og sorg får nogle af frihedskampens ofre til at udtrykke utilfredshed, og det er kun naturligt, hvis flere meninger kommer til orde. Men for det første er det bemærkelsesværdigt, at det er en dansk indsats, som har ført til et resultat for alle de undertrykte landes civile ofre, og for det andet er det afgørende, at det danske forhandlingsudvalg pressede den vesttyske forhandlings-delegation helt ud over grænsen for dens kompetence. Erstatningen blev mindre, end mange sikkert kunne have ønsket, men langt større, end tyskerne havde regnet med.

Og langt det vigtigste er, at det folkeretlige princip, som de danske fanger ønskede fastslået, nu er anerkendt. Det betyder, at ingen besættelsesmagt mere vil kunne mishandle en civilbefolkning uden klar viden om, at der bliver begået en umoralsk og strafbar handling. Krig er grusom, men i tidens løb er der gjort mange forsøg på at fjerne de værste og de absolut unødvendige udskjelser. De danske koncentrationslejr-fangers organisation har været med til at føre humanismen et hanefjed frem. Og det fortjener den tak for.

Hvem der første forhandlingerne.

Den danske delegation bestod af repræsentanter for udenrigsministeriet, socialministeriet og direktoratet for vareforsyning. Delegationens leder var afdelingschef, dr. jur. P. H. Fischer, udenrigsministeriet, og desuden medvirkede kontorchef A. W. Königsfeldt, udenrigsministeriet, kontorcheferne P. Juhl-Christensen og K. Kampmann, socialministeriet. Den tyske delegation, der havde fire medlemmer, lededes af ministerialdirektør H. Berger.

Skattespørgsmålet.

Da det drejer sig om tort- og svieerstatninger, må man anse det for givet, at de enkelte modtagere ikke beskattes af beløbene.

2. generation af veteraner fra sidste verdenskrig drøfter fordomme og racediskrimination

Ungdom fra 32 lande indbudt til 3 ugers ophold i Århus af World Veterans Federation og Frihedskampens Veteraner.

Redaktør Harry S. Ashmore fra Little-Rock talte om racehadet i USA.

En i bogstaveligste forstand broget ungdom har i disse dage sat sig selv stævne på Århus Universitet. Med ledere, foredragsholdere o. s. v. i alt ca. 100 mennesker.

De kommer fra alle jordens frie lande, de unge. Kulsorte, lysebrune, gule og kridhvide, isprængt alle nuancerende mellemfarver. Og hvad i alverden vil de vel i Århus. Derom har man lov at spørge. Og her er svaret:

De vil reformere vor lille trekantede jord. De vil gøre den rund igen. Gøre den lysere og lykkeligere. Gøre den tryggere for menneskeheden at leve på.

Hvad sagde De? Om hundrede kan gøre det? Naturligvis ikke. Der skal tusinder, ja millioner til før det hjælper. Og de er bag dem herovre i Århus. Gennem World Veterans Federation, som tæller 20 millioner deltagere fra sidste verdenskrig. Såvel gamle venner, som gamle fjender. Og

denne kæmpeorganisation står, sammen med sin danske underafdeling, Frihedskampens Veteraner, for arrangementet.

Men hvad batter vel disse mange millioner, hvis vor gamle og halv-gnavne jord vil fortsætte ad de flad-trådte og blodige veje? Intetsomhelst! Lad os endelig ikke skrue forventningerne for højt. Og kan hænde er det hele bare et fatamorgana — en skøn luftspejling.

Jeg skrev, det var en broget forsamling herovre. Og det gælder ikke blot hudfarven. Det gælder også tro, meninger og klædedragt. I universitetsparken ses skønne indiske sari. Sorte, langskødede frakker, med hvide og skørteagtige nederdele, båret af unge mænd fra Pakistan og Uganda. Englændere i shorts. Fransk-mænd i tilknappet konfektion. Og negre i de kulører, som nu engang er deres specielle kærlighed.

For slet ikke at tale om lederen af det hele, dr. Bibby fra Londons universitet. En uforlignelig morsom og strålende mand. Han går i brun frakke, grå benklæder, teglstensrød skjorte og med grønt slips. Kan De se farvesymfonien?

... Jeg skal ikke trætte med alt det, der bliver sagt i auditorierne af eksperter fra mange lande. Kloge, stærke og velunderbyggede ord, der kommer til denne eliteungdom, udvalgt med omhu, gennem tosprogede hovedtelefoner (fransk og engelsk). Jeg vil meget hellere give bare nogle små-glimt.

☆

Her er et.

Århusdrene har for længst opdaget, at der foregår noget usædvanligt på universitetet. Hver morgen stiller de med deres autografbøger og

får skrevet navne. Forleden fik de af en herlig kulsort fyr fra britisk Østafrika noget mere. For han tog i bogstaveligste forstand hele bundtet af drengene ved hånden. Samlede dem om sig og gav sig til „at lære dem engelsk“. Bare til en begyndelse tallene:

One, two, three, four . . .

Og da et kvarter var gået, kunne de alle tælle til ti på et fremmed sprog. Jeg spurgte bagefter min sorte ven, hvorfor han nu gjorde det. Han gav mig et strålende kridhvidt smil:

— Fordi, sae han, vi hjemme hos mig elsker børn! Og han tilføjede: Jeg vil håbe, de kommer igen, så jeg kan lære dem noget mere. For når vi bare rent sprogligt forstår hinanden, så kommer den anden forståelse nok af sig selv! . . . Ham vil de huske, disse drenge.

Og sådan hænder det altså, at et net flytter ud fra mødesalen. Ud i Guds klare solskin.

— — —

Inde i auditoriet havde Little Rock redaktøren, mr. Harry S. Ashmore, netop talt om racehadet i Amerika.

☆

Om nogle dage skal alverdens ungdom på en dejlig weekendtur gennem Jyllands skønneste egne. Den skal lære et lille og venligt land at kende. Og der overnattes i Nordsalling hos landboerne. Det bliver morgenmad, middag og ind imellem et mejeribesøg — med mere. For det er ikke nok at se et land. Man skal også lære dets befolkning at kende. Hvis den mellemfolkelige forståelse skal bygges op fra grunden. Og så vil det da hænde, at gårdejer Jensens søn stifter bekendtskab med Mohamed Ah Awad Ahmed fra Cambodia. Og husmand Petersens datter med Olga Pellicer fra Mexiko. Eller omvendt. Og det er den vej, der skal gås jorden over, hvis det fjerne mål nogensinde skal nås.

— — —

Vi har det dejligt med hinanden herovre i Århus. Vi sludrer. Vi daser. Og vi drømmer. Vi danser også. Og vi er venner for livet. Men vi er kun små hundrede.

Så der er langt til vejs ende . . .

Erik Arboe-Rasmussen.

A. JOHANSEN
Kolonial en gros
Halmtorvet 13, København V.

Axel E. Aamodt's Eftf.

Kgl. hof leverandør
Kgs. Nytorv 18
C. 106

WILSON & CO. A/S
Amaliegade 28

WINKELHORN & CO.
Farvergade 15
København K.

MOGENS & PETER M. BROE
Varemæglere
Kronprinsessegade 42, K.

A/S DANSK LYSKOPI
Sølvgade 10, K.

Kjeld Christensen
C. F. Richsvej 101 B
København F.

SOMMERS LAK TRYKKERI
Borups Alle 150
TA. 521 — TA. 522

OSCAR ROLFF's EFTF.
Sct. Annæ Plads 22
København K.

„A G A“
LYSKOPIERINGS-ANSTALT
Dr. Olgasvej 2
Kbhvn. F. — Goth. 6866

STAALVINDUE-CENTRALEN
Ny Østergade 34
København K. — C. 971 - 5971

KOMPAGNI 6410

BRØDRENE ANDERSEN & CO. A/S
Skovlundevej 53 — Herlev
Tlf. 94 40 66

P. Holm & Søn
Murermestre
Onsgårdsvej 37 — Hellerup

DANSK TERMOPLASTISK INDUSTRI A/S
Nyrnberggade 23 — København S.

REDERI-AKTIESELSKABET „MYREN“
Amaliegade 36 — København K.

FH. JOHN FORBÆCHS EFTF. A/S
Islands Plads
KØBENHAVN K.

Aage V. Jensen
Tømrermester
Kampmannsgade 1 — Kbhvn. V. — Minerva 2075

HOFSTATTER & EBBESEN A/S
Martelundsvej 16 — Herlev

K. B. LARSEN
Civilingeniør
Frederiksgårds Alle 4 — København F.

ERNST C. LOHSE & CO's EFTF.
Nørrevoldgade 6 — København K.

J. GOLDSTEIN & SØN
Vimmelskaflet 43 — København K.

DANSK SVENSK STAAL AKTS.

9. aug. 1944—9. aug. 1959

Forstander Niels Pedersen holdt talen ved Rorup-stenen på 15-årsdagen for tyskernes drab af 11 modstandsfolk.

På 15 årsdagen for den skændselsergning, som Gestapo udøvede på Ringstedvejen ved Osted, hvor der myrdedes 11 danske modstandsfolk, samledes som sædvanlig efterladte og pårørende af de myrdede den 9. august om aftenen.

Det er en glæde at se, hvorledes nogle af sognets beboere passer dette mindesmærke, både med renholdelse og blomster.

Stenen står, hvor de 11 modstandsfolk blev skudt ned bagfra, lige ud til den befærdede landevej, hvor mange mennesker haster forbi. Dog — ikke alle haster forbi stenen, for da vi var ved at samles til den korte mindehøjtidelighed, kom en „landevejens ridder“ forbi stedet — han stoppede ud for mindestenen — tog sin kasket af — stod ret med front imod stenen et øjeblik — og gik derefter videre. — Han havde tid til at mindes disse 11 danske mænd.

Ved stenen holdt forstander Niels Pedersen følgende smukke tale:

Tung og tavs ligger Rorup-stenen — ensom i sin massive vælde — midt i et landskab mættet til bristepunktet af høstens tunge gule farve. Tavs er den — tilsyneladende.

Tusinder af trafikanter farer den

forbi — brølende — støjende — osende.

Dette er hovedvej nr. 1. Fjern alle trafikale hindringer. Vi har travlt. Vi skal nå hurtigst muligt dette eller hint nære eller fjerne mål.

Der ligger måske en dag ved denne sten en lille frisk blomst . . . det gør der — Gud ske lov — endnu tit.

Manden bag rattet i den hastende bil får måske øje på dette friske . . . en beskeden hilsen fra en, der ved lidt om dette sted og holder af det.

Speederen slippes. Farten sagtnes. Bilen standser. Man stiger ud. Går hen til stenen. Står undrende stille . . . og den tavse sten begynder at tale.

Roligt og nøgternt.
Man lytter.

Og så går man roligere tilbage til sin ventende vogn med de mange, mange kræfter . . . og vognen er nu unormalt længe om at komme op i den sædvanlige fart . . . den fart, der er præget af hurtig kørsel mod den aldrig ventende færge . . . eet minut for sent under uret kan koste timers, ja, halve døgn ventetid.

Men stenen sagde ord, der gjorde, at det med jaget for en stund betød mindre end før.

I det korte øjeblik, den fortravlede trafikant stod stille, sagde stenen:

Lovløst dræbtes her — 9. august
1944 — elleve danske mænd —
Fædrelandets tapre sønner.

Har man tid til at lytte mere, siger den endvidere:

Her skrev med blod de deres tro-
skab ind i danske hjerter og i
danske sind.

Hvem var det, der dræbtes LOV-
LØST?

Hvem var det, der skrev troskab
mod land og rige ind i danske hjerter
— dermed også i dit og i mit — og
skrev det med blod?

Det var, kære tilhører:

Jens Martens.
Axel Jensen.
Gunner Mogens Dahl.
Victor Bering Mehl.
Erik Nyemann.
Carl Berg Sørensen.
Knud Gyldholm.
Peer Sonne.
Kaj Holger Schiøth.
Preben Hagelin.
Eduard Frederik Sommer.

Det er stenens korte — stærke tale
— Uden omsvøb af nogen art.

Der gøres i disse år et meget stort — og såre fortjenstfuldt stykke arbejde på at skrive besættelsestidens historie. Alle kendte kilder bliver igen undersøgte — og man finder ad de mærkeligste veje stadig nye kilder. Et imponerende stykke arbejde, hvis saglighed ikke kan drages i tvivl.

Anerkendelsesværdigt i dette ords egentligste forstand.

Den travle trafikant, der stod stille her (og vi er jo alle travle trafikanter) — måske lokket dertil af den friske blomst ved den tavse sten — han og vi kan søge til disse kilder, der vel nu snart kan offentliggøres . . . og læse om disse elleve tapre mænd — og om andre — og jeg tør love for, det bliver læsning, der vil gøre øjet stort og vådt.

Thi lad os da i mere end een forstand — så ofte vi kan det — og oftere end vi har gjort det indtil denne dag — lægge friske blomster ved dette dyrebare minde.

Og til jer — de pårørende — jer, som jeg travle, urolige trafikant tillader mig på egnens vegne at byde velkommen til dette sted:

Det er tyndet i jeres flok, siden vi mødtes her for første gang — netop i dag for tretten år siden.

Døden har gjort sin høst.

Årenes tal har gjort enkelte afmægtige.

Vandringens møje har — åh, Gud, det er så forstæeligt — bevirket, at ialt fald een i dag er segnefærdig af tung træthed.

Det er tyndet i jeres flok — og dog — ikke mindst sidste år så vi på denne aften nye — unge — lyttende ansigter. Godt for det.

LOLLANDS BANK A/S
Nakskov

Dagbladet
NY DAG
Kommer i 10523 eksemplarer
på Lolland-Falster

**LOLLAND-FALSTERS
INDUSTRI- OG LANDBRUGSBANK**
Aktieselskab
Nyk. F.

SCALA BIO
Nykøbing F.

PRÆSTEGAARD & MONSEN
Nykøbing F.

K. JOACHIMSEN A/S
Nykøbing F.

TÅBUKO
til bords...

**SPAREKASSEN FOR
RINGSTED OG OMEGN**

SORØ STAKITFABRIK I/S

**T. A. MEDING'S
TØMMERHANDEL A/S**
Næstved

**JOHN R.
HANSON**
STEMPELFABRIK
STAMPING
MATERIALS
YALE-LOCK

Østergade 26 — Ny Østergade 3
Kbhvn. K. — Central 354

DEN LOLLANDSKE LANDBOSTANDS SPAREKASSE

Stiftet 1870

Hovedkontor i Nakskov . Tlf. 44, 53 og 204
Maribo . Tlf. 53

Afdelinger i: Rødbyhavn . Tlf. 905055

Fuglse . Tlf. 73

Kontorer i:

BIRKET - DANNEMARRE - STOKKEMARKE
Tlf. 53

UTTERSLEV . Tlf. Kastager 53

Sparernes indskud 104,0 mill. kr. . Reservefonds 5,6 mill. kr.

LOLLAND-FALSTERS ANDELS FODERSTOFFORENING
Nakskov

KNUT V. MARCUSSENS EFTF. A/S
Telefon 210 — 710
Svingelsvej 6 — Nakskov

RINGSTED MÆLKEFORSYNING
DAGMAR IS

ANDELS-OSTERIET SJÆLLAND
Ringsted

Aktieselskabet
BANKEN FOR SORØ OG OMEGN

CARL PEDERSEN
Urmager - guldsmed - optiker
Jernbanegade 15 — Frederikssund

**KØGE NY KAFFE OG
THEHANDEL**
P. Jørgensen

KØGE BIO

POUL JACOBSEN
Valhøjs Alle 154
København - Vanløse
Tlf. 70 35 33.

SCANCOLOR A/S
Hagens Alle 38
HELLERUP - DENMARK

Men hos jer — I kære pårørende — hos jer alle — hvad enten I står her eller sidder de'r — nogle måske langt fra dette sted . . . i jeres varme stærke sind lever mindet om disse unge mænd langt, langt renere og mere ægte end selv i de bedste trykte kilder, dygtige forskere har til rådighed.

Lykkelige dem, der i fine bøger kan læse om jeres drenge.

Lykkeligere os, der fik lov til at lære jer at kende . . . og jeres drenge gennem jer.

Vi vil takke jer, så varmt vi kan — ikke så meget i ord. Menneskeord er så fattige.

Men så godt vi kan det i en fortravlet hverdag, vil vi ære mindet om de elleve tapre mænd, der med deres blod — en lun augustnat i 1944 skrev

deres trofasthed mod Danmark ind i alle danske sind.

Vi vil lægge en lille, fattig — men frisk — buket. En buket med klare og rene farver.

Liv skal leves.

Sød skal såes.

Høst skal bjerges.

Dyre minder skal videregives til styrkelse for nye slægter.

Vi har disse minder.

Lad os værne om dem.

Dertil hjælpe os Gud.

Efter højtideligheden ved stenen var alle velkomne til et kaffebord på „Osted Efterskole“, hvor skolens leder, forstander Niels Pedersen og frue var værter. Det blev en hyggelig aften, hvor der blev sunget og læst op.

B. E. PEDERSEN.

strengt forbudt. Vi klarede sagerne på den måde, at vi undlod at bede om tilladelse, desuden var vort efterretningsvæsen efterhånden så vel udviklet, at selv om der under højtidelighederne skulle komme inspektion, vidste vi det, før SS-manden nåede til vor blok.

I koncentrationslejren Sachsenhausen var vi ca. 2000 nordmænd og ca. 200 danskere. Vi boede en tid danske og nordmænd for sig. Siden blev vi danske spredt på alle norske blokke, men da lejrledelsen opdagede, hvor begejstrede danskerne var for at bo sammen med nordmændene, kom danskerne atter til at bo for sig.

Vi var ialt 32 forskellige nationer i lejren, bl. a. også enkelte negre. Og såvel af disse mange nationer som af SS-folkene blev danske og nordmænd betragtet som en enhed, selv om nordmændene i fangeafmærkningen bar et N og danskerne et Dn. På arbejdskommandoerne talte vi danske og nordmænd naturligvis vore modersmål med hinanden, men når SS-mændene hørte dette, kunne vi få ordre til at tale tysk med hinanden. „Verdenssproget“, kaldte de det.

På et område adskilte vi os fra andre fanger. Vi var nemlig gennemgående højere end folk fra andre nationer. Dette var bl. a. særlig påfaldende, når vi tusinder af fanger marcherede ud af lejren til arbejde om morgenen og ind igen om aftenen. En ungarsk kunstmaler sagde en dag til mig: Nordmændene er jo elefantmennesker. Han tænkte på deres kropslige størrelse.

I henved 1½ år levede jeg dagliglivet sammen med disse 2000 nordmænd, og samværet med dem var for mig de bedste oplevelser i lejren. De havde næsten alle siddet på Grini ved Oslo, og mange af dem kendte også Møllergatan. Oplevelserne herfra havde skolet dem, sådan at de havde fundet deres form, inden vi fandt vor.

Illegale gudstjenester.

Ved illegale gudstjenester, og under dødsstraf, samledes danske og nordmænd i lejren i smuk forening om det, der lå os dybest på sinde. Det foregik på søndag aftener, naturlig-

NORDMÆND I *koncentrationslejr*

Det var Gestapos mening, at fangerne bag pigtråden skulle blive onde på hinanden, sammenstuvende som de var i overfyldte barakker.

Men det gik anderledes. Artikelforfatteren fortæller et og andet om, hvordan nordmænd og danskere fandt hinanden i et kammeratskab, der ofte blev for livet.

En dag lige efter befrielsen traf jeg i Lund min gode ven fra koncentrationslejren Sachsenhausen, assurandør Hjalmar Steenstrup fra Oslo. Han pustede af travlhed. Han fo'r nemlig land og rige rundt og var nu på vej til Stockholm.

— Vi savner 280 nordmænd, som har været deporteret til Tyskland, sagde han, og de skal findes. Sverre Löberg er også med i arbejdet, og han har siddet i 28 fængsler, tugthuse og lejre i Tyskland, og bliver det nødvendigt, rejser vi derved, for opklarens skal det, hvor de savnede er blevet af. Han mente, at henved 9000 nordmænd har været deporteret, deraf 1180 officerer og mange politifolk. 1645 nordmænd er døde i tysk fangenskab.

Denne episode er karakteristisk for nordmænd. Steenstrup var selv lige kommet til Sverige fra et svært ophold i koncentrationslejr. Sverre lige-

ledes. Men hvile og ro havde de ikke på sig, før de fik klaring over de savnede landsmænds skæbne.

Danske og norske som fanger.

Denne samhørighedsfølelse prægede nordmændene i tysk fangenskab. Deres stilling til tyskerne var mere præget af foragt end af had. Den jævne nordmand brugte ikke store ord. Når han harmedes, kunne han nok bande, men hyppigere knyttede han næverne i bukselommerne og kogte indvendig af raseri.

Når vi tusinder af fanger i lejren udkommanderedes for at se medfanger blive hængt, reagerede danske og nordmænd på samme måde. Vi sagde intet, men undslap der én et enkelt ord, var det ord som: Middelalder, barbari.

Illegalt mindedes vi 9. april med talekor, taler og sange. Alle sammenkomster af national karakter var

<p>K-PLASTIC Kongevejen — Allerød</p>
<p>S. A. Helsingør</p>
<p>Carl A. Madsen Kolonial — isenkram „Holmehus“ pr. Helsingør</p>
<p>Hans Ellekær's Møbelmagasiner Hovedgaden 66 Kgs. Lyngby</p>
<p>K. CORNELIUS-KNUDSEN & CO. Briller - optik - instrumenter Lyngby Hovedgade 41</p>
<p>PARI SALONEN v. Carlo Poulsen Hovedgaden 19, Lyngby</p>
<p>TAASTRUP NY TØMMERHANDEL Roskildevej — Taastrup 99 04 72</p>
<p>HEDEHUSENES BRUGSFORENING</p>
<p>ELECTRA Algade 34 — Tlf. 343 Roskilde</p>

<p>A/S SANDER HANSEN & CO. Glostrup</p>	
<p>KOLBES TAPETFABRIK A/S København — Glostrup</p>	
<p>TAASTRUP TRÆLASHANDEL</p>	
<p>A/S NIELS D. KEMP JUN. Læderfabrik Roskilde</p>	
<p>Kongebrogaarden Danmarks skønnest beliggende udflugtssted Telf. Middelfart 360</p>	
<p>Andreas Mollerup Købmand Thyborøn</p>	<p>L. K. Kristensen & Søn Radio — Fjernsyn Cykler — Knallerter Danmarksgade 53 — Aalborg</p>
<p>ARNE WILHELMSSEN Fiskeeksport Thyborøn</p>	<p>THOMAS RØN Skibsreder Thyborøn</p>
<p>RUSTANI Fyensgade — Aalborg</p>	<p>VALDEMAR WORM Aalborg</p>
<p>I. C. ESPERSEN & SØN Læderhandel Bredgade — Aalborg</p>	<p>INGV. TOFT & SØN Maskinsnedkeri og listefabrik Søndergade 4 — Aalborg</p>
<p>AALBORG AKTIE-BRYGGERIER „LIMFJORDEN“, „URBAN“, „SKANDIA“</p>	
<p>A/S NORDJYLLANDS PAPIRPOSEFABRIK Boulevarden 26, Aalborg</p>	

vis uden salmesang, for at vore opholdssteder ikke skulle røbes, og på meget afsides steder i træbarakkerne, og når det elektriske lys på grund af flyvervarsling gik ud, fortsatte vi i mørke, men blev der storalarm, måtte vi skilles og enhver løbe til sin egen blok.

En lang tid sad professor Seip, rektor for Norges universitet, i lejren. Højesteretsdommer Stang fra Oslo sad der, lige til han hentedes af Røde Kors. Det samme gjaldt Fritjof Nansens søn, arkitekten Odd Nansen, og Norges store nationaldigter Arnulf Øverland. Desuden flere kendte norske læger, deriblandt Svend Oftedal, der efter hjemkomsten blev udnævnt til socialminister i Norge, redaktører, skolefolk og en lang række mænd fra fagbevægelsen i Norge. Og dertil kom de mange jævne folk af arbejdets mænd. Spurgte man dem, hvorfor de sad, fik man meget ofte det svar: Jeg tilhørte en militærorganisation, eller: Jeg har aflyttet udenlandsk radio, eller: Har aldrig været i forhør.

I samværet med nordmændene fik man gang på gang forklaringen på, hvorfor den tyske okkupation var blevet en fiasko: De var alle besjælet af den dybe kærlighed til hjemstavn og harmedes over tyskernes voldelige overfald den 9. april. Deres sejhed, deres ubrydelige sammenhold, gav én den faste tro, at over for dette folk burde den tyske okkupa-tionsmagt have givet op med det samme. Der var ikke noget at stille op for de fremmede. De lod sig ikke røkke. Okkupanterne kunne inde-spærre dem eller udrydde dem, men vinde dem kunne de aldrig.

Alle nordmænd i lejren var fyldt af den dybeste foragt for Quisling, hvis arbejde de betragtede som svinearbejde, udført af en dranker.

Odd Nansen skrev i lejren et brandillegalt skuespil, der blev opført i en norsk blok. Under opførelsen trak man Quislings hoved på et kosterkaft, og under forsamlingens hånlatter holdt „Føreren“ en tale til folket, der sluttede med ordene: Den står stærkt, som står ene!

Blandt nordmændene var der fire norske præster. Den ene af dem var deporteret, fordi han i sin egenskab

af ungdomsfængselspræst havde et kartotek over de folk, der enten sorterede eller havde sorteret under ham i fængselsforsorgen. Nu ville skæbnen det således, at langt de fleste af de folk, han havde i forbryderkartoteket, var at finde blandt de nordmænd, der gjorde tjeneste hos Gestapo i Norge. Da man blev klar over, at præsten sad inde med dette dokumentariske materiale, blev han arresteret, og gennem en række forhør afslørede Gestapo en kraftig irritation. Den omstændighed, at kartotekets oplysninger var tørre facts, gjorde blot præstens sag værre i Gestapos øjne.

Jeg fik det indtryk gennem norske aviser, som forskellige nordmænd fra tid til anden fik smuglet ind i lejren, at religiøst stof i langt højere grad bliver dyrket i norske aviser end tilfældet er f. eks. i danske. Desuden fik jeg gennem mange samtaler indtryk af, at det religiøse har en større plads i nordmændenes hverdag, end tilfældet er hos os. Bønnehørelser havde de mange eksempler på fra fængsler og lejre. En kollega fortalte mig en dag, at da deres transport skulle afsted fra Grini, blev også Hallesby og Hope kaldt frem til deportation.

— Vi kunne slet ikke forstå det, sagde han, for vi havde dog bedt Gud så inderligt om, at netop disse to måtte blive skånet. På grund af deres alder var det jo efter al menneskelig beregning usandsynligt, at de kunne stå en deportationstid igennem. Jeg kan næppe skildre vor glæde, da de begge kort tid før vor afrejse blev kaldt tilbage fra vort deportationshold. De fik lov at forblive i Norge. Ja, Gud havde hørt vore bønner, sluttede han.

N. N. fanger.

En dag fik vi i vore blokke en tilgang på en gruppe nye nordmænd. De var N. N.-fanger, d. v. s. Nacht und Nebel-fanger. De var indstillet til særlig hård straf. Deres forbrydelse bestod i, at de med nogle norske skibe fra Gøteborg ville slå sig igennem til England. Ude i rum sø blev de imidlertid indhentet af tyske skibe, der tog alle besætningerne med, og idømte de enkelte hårde tugthusstraffe i Tyskland. De fleste kom til

tugthuset i Sonnenburg, øst for Berlin, og efter udstået straf blev de overført til koncentrationslejr.

— Vi har været levende begravet, sagde de til os ved ankomsten. Det behøvede de for resten slet ikke at sige, for det kunne vi se på dem. Der blev straks sat en indsamling i gang til dem, og da vi til sidst blev hentet af Røde Kors, fik de også lov at følge med. Ellers kom N. N.-fangerne til den særlige tilintetgørelseslejr Natzweiler i Elsass, og da denne måtte evakueres, overførtes de til Dachau.

(Fortsættes)

JOHS. FOSMARK.

Sommerrejsen gik forbi Hørbylunde med mindekorset for Kaj Munk. De vejfarende er flinke til at huske at lægge blomster.

Kammeraternes Hjælpefond
er de raske
kammeraters hilsen
til de syge

VALBORG TOLDBOD

STRØMPEHUSET
VINDERUP

**AALBORG
MÆLKEKOMPAGNI**

CHR. SANNEMANN
Ranum møbelfabrik

**VAARST SAVVÆRK &
TRÆVAREFABRIK A/S**

**A/S VINDERUP
TRÆLASTHANDEL**

**JYLLANDS
EN GROS-RENSERI**
Vinderup

**VINDERUP
TÆPPEFABRIK**
v. Brdr. Thorsen

A G O
Vinderup

**RYDHAVE SLOTS
UNGDOMSSKOLE**
pr. Vinderup

FARSØ MØBELLAGER
V. Frost

A/S MORTEN NIELSEN
Farsø

AKTIESELSKABET

HJØRRING DISKONTOBANK

NYTORV OPTIK
Aalborg

SALGS-CENTRALEN
Brogade 6 — Nørresundby

KEMISK INDUSTRI
Bredegade 6 — Aalborg

S. OVERGAARD
Slagtermester
Vestergade 21 — Lemvig

A/S H. S. HANSIEN
Stålvinduefabrik
Lem st.

KRISTIAN PLET
Snedkermester
Lemvig

CHRISTIAN HANSEN A/S
Hobro

GETAMA
Aktieselskab
Gedsted

FARSTRUP SAVVÆRK & STOLEFABRIK A/S

HOLSTEBRO BANK
Aktieselskab

CHRISTIAN CHRISTENSEN & CO.
Holstebro

Aktieselskabet
POUL ANDERSENS TØMMERHANDEL
Holstebro

BØVLING
ANDELS-FODERSTOFFORENING

**HOLSTEBRO
MATERIALHANDEL**

**A. FLENSBORGS
MASKINFORRETNING**
Vognmandsgården, Holstebro

Ryde Savværk
Ryde — Tlf. Vejleby 21
Opkåret træ og
byggningsartikler
af enhver art.

Helmuth von Moltkes sidste breve

Ved lektor Jørgen Hatting

Helmuth James von Moltke havde både tysk og engelsk uddannelse som jurist. På hans slot Kreisau i Schlesien samlede en kreds af mænd med en høj etisk standard.

I januar 1944 blev Kreisaukredsens leder, Helmuth von Moltke, arresteret. Årsagen var, at han havde advaret en ven for den nærforestående arrestation. Gestapo anede dengang ikke, at man herigennem var kommet på sporet af den gruppe, der betød mest i den åndelige modstand mod nazismen.

I januar 1945 blev Moltke dømt til døden, og den 23. januar blev han hængt i Plötzenseefængslet i Berlin.

Efter dødsdommen skrev han, der dengang sad i fængslet i Tegel, 10. januar til sin hustru:

„Min allerkæreste! Først må jeg sige dig, at de sidste 24 timer af ens liv åbenbart slet ikke er anderledes end alle andre. Jeg havde altid bildt mig ind, at man følte skræk, når man sagde til sig selv: nu går solen for sidste gang ned for dig, nu går uret

kun endnu to gange til tolv, nu går du for sidste gang i seng. Alt det er der slet ikke tale om.

Om jeg vel ikke er en smule overspændt? Jeg kan ikke nægte, at jeg netop befinder mig i en næsten opløftet stemning. Jeg beder nu Gud i himlen, at han må lade mig fortsætte således, thi for kødet er det sikkert lettere at dø således. Hvor nådig har Herren ikke været over for mig! Selv med fare for at det lyder hysterisk: jeg er så fuld af taknemmelighed, egentlig er der ikke plads for noget andet. Han har i disse to dage ført mig så fast og klart: hele salen havde kunnet brøle som hr. Freisler, og samtlige vægge havde kunnet vakle, og det havde slet ikke gjort mig noget. Det var sandelig, som det hedder hos Jesaja 43,2: Thi når du således går igennem vandet, vil jeg være hos dig, så strømmene ikke opsluger dig; og når du således går gennem ilden, skal du ikke brænde, og ilden skal ikke fortære dig. — Nemlig din sjæl.

Da jeg blev kaldt frem til de afsluttende bemærkninger, var jeg til mode, som om jeg næsten havde sagt: Jeg har kun eet at anføre til mit for-

svaret:
Og tage de mit liv,
gods, ære, barn og viv,
lad fare i Guds navn,
dem bringer det ej gavn,
Guds rige vi beholde.

Men det havde dog kun gjort det sværere for de andre. Derfor sagde jeg kun:

Jeg har ikke til hensigt at sige noget, hr. præsident . . .“

Den følgende dag skrev Moltke atter til sin hustru — brevene måtte naturligvis smugles ud af fængslet:

„ . . . Jeg tænker med ublandet

glæde på dig og vore sønner, på Kreisau og alle mennesker der; afskeden falder mig i øjeblikket slet ikke svær. Måske kommer det. Men i øjeblikket har jeg ingen vanskeligheder.

Jeg er slet ikke til mode som ved en afsked. Hvoraf det kommer, ved jeg ikke. Men der er ikke antydning af det, der efter dit første besøg i oktober, nej, november var det vel, greb mig så stærkt.

Nu siger mit indre: a) Gud kan i dag føre mig nøjagtigt lige så godt som i går, og b) og hvis Han kalder mig til sig, tager jeg imod det. Jeg har slet ikke den følelse, der ofte overvældede mig: ak, hvis jeg blot endnu engang kunne se det hele . . .

Jeg snakker, min kære, som det falder mig ind; derfor kommer der nu noget helt andet. Det dramatiske i retsforhandlingerne var til syvende og sidst følgende: Ved forhøret viste alle konkrete anklager sig at være uholdbare, og man lod dem også falde. Der blev intet tilbage. Men det, for hvilket Det tredje Rige har sådan frygt, at det må lade fem, efterhånden bliver det syv mennesker ombringe er, når alt kommer til alt, følgende: En privatmand, nemlig din mand, om hvem det er fastslået, at han med to gejstlige af begge konfessioner, med en jesuiterpræst og med en eller anden biskop, **uden at have til hensigt at gøre noget som helst konkret**, og det står fast, har talt om ting, „der udelukkende hører til Førerens myndighedsområde“.

Det, der blev talt om var: ikke organisations spørgsmål, ikke noget om rigets genopbygning — alt det er frafaldet under forhørene, og Schulze har også udtrykkeligt sagt det i sit forsvar („det adskiller sig fuldstændigt fra alle de andre sager, da der ikke har været tale om nogen magt-anvendelse og ikke om nogen organisation“), men drøftet blev spørgsmålet om kristendommens praktiske krav. Intet andet. Alene derfor blev vi dømt.

Freisler sagde til mig i en af sine tirader: „Kun i eet ligner kristendommen og vi hinanden: Vi kræver hele mennesket!“ Jeg ved ikke, om de omkringsiddende har fået det hele med, for det var en slags dialog, en

M. Colstrup's
Jernforretning A/S
Holstebro

Lundgaard & Co. A/S
Holstebro

BÆKMARKSBRO
MØBEL- & LIGKISTEFABRIK

POUL M. CHRISTIANSEN
Murermester
Storegade 58 — Grenaa

SPAREKASSEN
FOR GRENAA OG OMEGN

JØRGEN SCHMIDT
Møbler og ligkister
Kannikegade 16 — Grenaa

GRENAA DAMPVASKERI
Farveri og kem. tøjrenseri
P. O. Wulff og Søn

FREDERIK THYKIER
TRÆLASTHANDEL A/S
Grenaa — Tlf. 24 og 25

FOLMER MORS A/S
Tlf. 900 — Torvet 8 — Grenaa

P. STRØIERS EFTF.
v. E. H. Petersen
Telefon Grenaa 39

A/S NAVO-HØST
Grenaa

FRØAVLSCENTRET HUNSBALLE A/S
HOLSTEBRO

Automobilforretningen „VULKAN“
K. Knudsen
Aut. General Motors forhandler
HOLSTEBRO

M. OLESEN
Autoriseret Ford-forhandler
HOLSTEBRO

GRENAA NY TØMMERHANDEL
Bakmann & Olesen

C. POULSEN
Telefon 2 — Isenkram — Grenaa

Mellerup Ungdomsskole
Randers

ERIC OLSEN & CO.
Internationale transporter
Randers — Tlf. 6400

LADEGAARD & CO. A/S
Statsaut. el-installatør — Odder

R. STRØM
Aut. installatør
Rønde

HADS HERREDS SPARE- OG LAANEKASSE
Odder

ODDER BARNEVOGNSFABRIK

HARRY HANSEN
Entreprenør
Vivild

HORNSLET RADIO

AXEL RASMUSSEN
Vivild

C. A. BECHGAARD
Civilingeniør og entreprenør
Grøvlingevej — Højbjerg

åndelig mellem Freisler og mig, thi ord kunne jeg ikke sige mange af, ved hvilken vi gennemskuede hinanden fuldt ud.

Af hele banden har kun Freisler gennemskuet mig, og af hele banden er han også den eneste, der ved, hvorfor han må dræbe mig. Der var ikke tale om „et kompliceret menneske“ eller „komplicerede tanker“ eller „ideologi“, men „Figenbladet er revet af“. Men kun for hr. Freisler. Vi har så at sige talt med hinanden i det lufttomme rum. Han har ikke gjort en eneste vittighed på min bekræftelse som endnu over for Delp og over for Eugen*). Nej, her var det blodig alvor: „Fra hvem modtager De befalinger? Hinsides fra eller fra Adolf Hitler!“ „Hvem gælder Deres troskab og Deres tro?“ . . .

Den afgørende sætning i forhøret var: „Hr. greve, eet har kristendommen og vi nationalsocialister fælles, og kun dette ene: vi forlanger hele mennesket.“ Mon han var klar over, hvad han der sagde? Tænk engang, hvor vidunderligt Gud har beredt det for dette sit uæverdige kar: i det øjeblik, i hvilket der var fare for, at jeg skulle blive inddraget i aktive kupforberedelser.

Stauffenberg kom om aftenen den 19. til Peter —, blev jeg revet ud, for at jeg kunne og kan være uden nogen forbindelse med magtanvendelsen. — Så har Han plantet i mig hint socialistiske træk, der gør mig som storgodsbesidder fri for enhver mistanke om at varetage egne interesser. — Så har Han ydmyget mig sådan, som jeg endnu aldrig er blevet ydmyget, så at jeg måtte miste al stolthed, så at jeg endelig efter 38 års forløb forstår min syndighed, så at jeg beder om Hans tilgivelse og lærer at give mig ind under Hans nåde.

— Så lader Han mig komme herhen, for at jeg kan se, hvor fast du står, og for at jeg kan blive fri for tanker om dig og sønnerne, d.v.s. bekymrede tanker; Han giver mig tid og lejlighed til at ordne alt, hvad der kan ordnes, så at alle jordiske tanker kan svinde hen. — Så lader Han mig i uhørt dybde påleve afskedssmerten og helvedsangsten og dødsfrygten, for at det kan være overstået. — Så

giver Han mig tro, håb og kærlighed, en rigdom af disse ting, der sandelig er uden måde . . .

Så lader Han Haubach og Steltzer, hvis sager ville have trukket os fremmed materiale ind, udskille fra os og stiller til slut praktisk talt Delp, Eugen og mig alene sammen, og så giver Han Eugen og Delp ved det håb, det menneskelige håb, som de har, den svaghed, der fører dertil, at deres sager kun bliver af sekundær betydning, og at det konfessionelle derved bliver fjernet, og så bliver din mand udset til at blive angrebet og dømt frem for alt, fordi han som protestant har været ven med katolikker, og derigennem står han for Freisler ikke som protestant, ikke som storgodsejer, ikke som adelig, ikke som preusser, ikke som tysker . . . men som kristen og slet ikke som noget andet.

„Figenbladet er revet bort“, sagde herr Freisler . . . Til hvilken vældig opgave er din mand ikke blevet udvalgt. Hele det mangfoldige arbejde, som Herren har haft med ham, de uendelige omveje, de forskudte zigzag-kurver, de finder pludselig i een time den 10. januar deres forklaring. For denne ene times skyld har Gud gjort sig al den møj . . .“

*) Jesuitpateren Alfred Delp og professor Eugen Gerstenmaier, den nuværende præsident for forbundsagen.

Usædvanlig selvbiografi i bogform

Dobbeltmennesket, der aflivede 2½ million fanger.

Der forberedes for tiden en norsk udgave af en usædvanlig bog. Den vil få titlen: Kommandant i Auschwitz.

Forfatteren er SS-obersturmbannführer Rudolff Höss, chefen for verdens største tilintetgørelseslejr Auschwitz.

Den 11. marts 1946 blev Höss arresteret af det britiske militærpoliti, forhørt, sendt til Polen og en langvarig rettergang fulgte, der endte med dødsdom og hængning i Auschwitz i foråret 1947.

Hvem var Rudolff Höss. Han var sikkert en pligtopyldende officer og en udmærket familiefader, en ordensmand og en god patriot. Man han var

først og fremmest verdenshistoriens største morder. Han var det eneste menneske vi kender, som personlig har sendt 2,5 millioner børn, kvinder og mænd i døden. Selv fortidens blodigste despoter og sindssyge herskere vil ikke kunne konkurrere med Rudolff Höss.

Hvordan ser et sådant menneske ud indvendigt?

Svaret har han selv givet. Allerede under retssagen i Warszawa tog han pusten fra anklagemyndighed og dommer ved en fuldstændig hensynsløs — man kan sige sygelig — oprigtighed. Og i dødscellen, hvor han sad i vinteren 1946—47, nedskrev denne mand med ufattelig åbenhjertighed sine erindringer. Vi hører om hans barndom, opvækst, hans karriere, hans delagtighed i konstruktionen af gasovnene og om hans forfærdelige virksomhed i Auschwitz.

Alt hvad Rudolff HÖSS efterlod sig af optegnelser, er siden blevet grundigt gennemgået af historikerne. Bogen, som må betegnes som et af verdenshistoriens uhyggeligste dokumenter, vil nok virke som en kniv i læserens hjerte, men den er samtidig en af verdens vigtigste bøger, for den viser at masseordere under visse forhold kan være fuldt normale mennesker. Det er dette som er det tankevækkende budskab til hvert enkelt menneske i dag.

Bogen vil også foreligge på engelsk, tysk og fransk.

Buchenwald-klubben

Buchenwald-klubben samler sine medlemmer den 19. september kl. 9 om formiddagen ved politiets fællesgrav på Bispebjerg kirkegård. Der bliver her en lille højtidelighed med kransenedlægning og tale af formanden, overpolitibetjent Julsgård Larsen. Kl. 18 samles man til kammeratskabsaften (med damer) i Håndværkerforeningens selskabslokaler i Bredgade. Ud over hele landet bliver der iøvrigt nedlagt kranse på alle Buchenwaldfangers grave. Arbejdet udføres af de stedlige afdelinger af Buchenwald-klubben.

<p>SV. AA. SØRENSEN Autoværksted Fyensgade 36 — Aalborg</p>
<p>R. MARSTRAND Kunsthandel Århus</p>
<p>FRIJSENBORGEKNENS UNGDOMSSKOLE Hammel — Tlf. 300</p>
<p>ØLGOD OG OMEGNS SPARE- OG LAANEKASSE</p>
<p>A/S NIELS HANSENS MOTORKOMPAGNI Aut. Ford forhandler Ringkøbing — Telf. 171</p>
<p>HVIDE SANDE FISKEAUKTION Ringkøbing</p>
<p>RINGKØBING AMTS DAGBLAD Malermester AKSEL MIKKELSEN Ringkøbing</p>
<p>TAGE SØNDERGAARD LARSEN Aut. vand- og gasmester Ringkøbing</p>
<p>VAREINDKØBSFORENINGEN v. J. Thorstensen Ulfborg</p>
<p>VESTBIRK HØJSKOLE Silliam Bjerre Fællesskole for kvinder og mænd</p>
<p>E. DAHL El-installatør Løsning</p>
<p>ØSTBIRK ANDELSMEJERI Østbirk</p>
<p>Jørgen Rasmussen „Østrupgård“ Horsens Tlf. Glud 1</p>

<p>LIVSFORSIKRINGSSKABET JYLLAND GENSIDIGT ÅRHUS</p>	
<p>K. T. DAMGAARD-JENSEN Rosenkrantzgade 12 — Århus — Telf. 3 15 55</p>	
<p>SØREN AAEN Hammel</p>	
<p>Betonvarefabrikken „LØVEN“ SKJERN</p>	
<p>A/S PAP- & TRÆMASSEFABRIKKERNE Klostermølle & Vilholt Skanderborg</p>	
<p>ØLGOD UNGDOMSSKOLE Ølgod</p>	
<p>GRØNBJERG TEGLVÆRK</p>	
<p>RINGKØBING AMTS VAREINDKØBSFORENING Hovedkontoret</p>	
<p>A/S RY MØBLER RY — TLF. 192</p>	
<p>DANSK PRESSALIT INDUSTRI A/S Ry — Telf. 235</p>	
<p>SILKEBORG HUSHOLDNINGSSKOLE</p>	
<p>A/S Winkler & Windsløv SILKEBORG</p>	
<p>SILKEBORG MØBELFABRIK K. Larsen A/S Telf. 1409 - 1410</p>	<p>TISTRUP TRÆLASTHANDEL Alt i bygningsartikler Tistrup — Telf. 12</p>

Kammeraternes Hjælpefonds nye initiativ

På de af „Foreningen af erhvervs-hæmmede“ medlemmers vegne, som har deltaget i de 2 rejser, der har været gennemført i sommer, vil jeg gerne her rette en hjertelig tak til „Kammeraternes Hjælpefonds“ bestyrelse for det nye initiativ, som bestyrelsen her har taget op. Det har været en stor glæde for os, at der ved disse nye tankers gennemførelse også er tænkt på vore koner. Rejserne har været en meget stor oplevelse for os. Kammeratskabet og det, vi så på rejserne, er minder, som vi kan leve længe på.

Jeg håber, at der også i fremtiden vil blive nye rejser, således at andre skadelidte kammerater kan få glæde af den nye opgave, som „KH“s bestyrelse her arbejder med.

Jeg vil også gerne på deltagernes vegne rette en særlig tak til rejsernes leder, H. Kornbeck, som vi før afrejserne fik de nødvendige „finesser“ af, og som på selve rejserne var som en fader for os alle — vi havde kun at nyde turene og alt det nye, vi så. — Endnu engang tak.

På

„Foreningen af erhvervshæmmedes“ vegne

B. E. PEDERSEN.

45 jugoslaver på besøg i Norge og Danmark

Venskabsbånd knyttet.

Frihedskampens Veteraner har atter gennemført et godt og berettiget arrangement: 45 jugoslaver har været på besøg i Norge og Danmark som foreningens gæster.

Forhistorien er den, at Nazi-Tyskland deporterede 8000 til lejre, der rejstes flere steder i Norge, helt op til polarcirklen.

6400 døde, og de 45 gæster fra Jugoslavien var faktisk på en pilgrimsrejse, der blev uforglemmelig for dem.

Under besøget i København den 14. og 15. juli indbød Kammeraternes Hjælpefond til en frokost i Admiral Gjeddes Gård.

Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen bød velkommen.

Jugoslaven, direktør M. Petzlis udtalte sin glæde over at lære de skandinaviske folk at kende, folk, der lever under andre klimatiske forhold end vi.

Vi har overalt fået en venlig modtagelse, ja vi har ikke ord for vor taknemmelighed, fortsatte han.

Vi er folk af alle erhverv, og vi ønsker alle at hæve vort folk til den levestandard, I har her i Danmark. Derved kæmper vi også for freden.

Vi vil hjemme i vort land fortælle om det venskab, vi har mødt, og vi ønsker, at vore 2 organisationer må have forbindelse med hinanden.

Jugoslaverne istemte nu deres partisang: Vi kæmper med glæde for vort fædreland.

Sv. Aa. Svendsen takkede for den indsats, jugoslaverne havde ydet under krigen.

Overlærer Johs. Fosmark gav i en kort tale en redegørelse for, hvorfor Danmark tilslutter sig NATO som led i arbejdet for freden.

Generalsekretær Lindegaard Olsen takkede jugoslaverne, fordi de kom.

Redaktør Erik Arboe-Rasmussen uddelte en lille erindringsgave til hver af jugoslaverne.

Desuden havde arkitekt Henning Kornbeck ordet.

Under besøget i København var jugoslaverne bl. a. på besøg i Frihedsmuseet og i Ryvangen samt på rådhuset.

Rejseleder Erik Sørensen var under besøget til stor hjælp.

Under besættelsen havde han megen kontakt med jugoslaverne ved bl. a. at smugle pakker ind til dem.

Han var i Norge som flygtning under okkupationen.

Mange danskere har sikkert gennem den norske film „Blodvejen“ eller „Håbet dør sidst“ sat sig ind i de forhold, jugoslaverne levede under i nazistiske kz-lejre i Norge under okkupationen.

Forsidens billedtekst.

Billedteksten til bladets forsidebillede finder De altid på bladets side 2 under fundats og fortegnelsen over bestyrelsens medlemmer.

Gestapofangerne

Sjællands-Afdelingens besøg i Frihavnen med sejltur gennem en del af havnen mandag den 22. juni blev meget vellykket.

Under sejlturen gennem havnen til Sjællandsbroen gav havnefoged Poulsen en masse interessante oplysninger om det, man så. Ude ved den nye Sjællandsbro var der lejlighed til en lille spadseretur.

På turen gennem Frihavnen var redaktør Kampmann, tidligere Den danske Brigade, en humorfyldt og veloplagt leder. Man fik således at vide, at der er 5000 beskæftiget i Frihavnen, at der sejler 25.000 skibe ud og ind gennem Kongeløbet i løbet af året. Mens Københavns kaj har en længde af 40 km bolværk, har Frihavnen alene 25 km veje og gader, som man selv holder vedlige.

Foreningens næstformand, Arild Mikkelsen bragte i kantinen på foreningens vegne redaktør Kampmann og A/S Frihavnen en hjertelig tak for den storslåede dag.

☆

Lørdag den 18. juli havde foreningen en vellykket udflugt til spejderens førertræningslejr Kolleruphus ved Høje Sandbjerg. Det var Niels og Sigrid Stampe, der var værter.

☆

Sommerbesøg i Frøslev

Randers-Afdelingen havde søndag den 2. august udflugt til Dybbøl med besøg ved Krusaa og Frøslev.

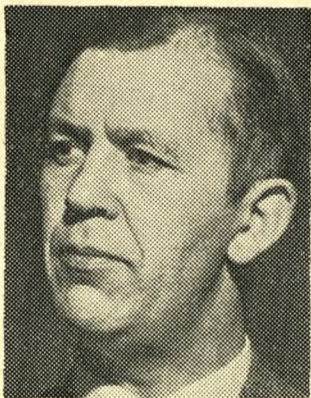
Der blev lagt krans ved Bernadotte-stenen og i Frøslev.

☆

Lørdag den 15. august havde Sjællands-Afdelingen tur til Hillerød. Man samledes på Jernbanehotellet, og professor Ove Hoff gav en redegørelse for erstatningssagen.

<p>KELSEY OTZEN Kolonial - vin - delikatesse Tangeparken — Tlf. 599 — Ribe</p>
<p>TARM STOLE- & MØBELFABRIK</p>
<p>VAMDRUP STOLEFABRIK</p>
<p>VAMDRUP SPAREKASSE</p>
<p>MAGASIN HC Udstyr Varde — Tlf. 105</p>
<p>VESTJYSK SLIDBANE- & VULKANISERINGSANSTALT Telefon 617 — Varde</p>
<p>S. SØRENSEN tømrermester Vestbanevej 2 — Varde</p>
<p>MASKINFABRIKEN VIKAS Varde — Telefon 769</p>
<p>VARDE REVISIONS- OG REGNSKABSKONTOR Vestergade 15 — Varde</p>
<p>VARDE OG OMEGNS FODERSTOFFORENING Telefon 643 - Nørregade 28 - Varde</p>
<p>Mineralvandsfabriken AKTIV Ringkøbing</p>
<p>A/S NIELS JENSEN Foderstoffer Ringkøbing</p>
<p>VIDEBÆK TØMMERHANDEL Niels Thomsen & Stampe Henningsen A/S</p>

<p>GØRDING OG OMEGNS SPAREKASSE</p>	
<p>TARM MASKIN- OG BEHOLDERFABRIK Hans Sørensen Tarm — Tlf. 114</p>	
<p>H. SØNDERBY & CO. Tarm</p>	
<p>M. NIELSENS TØMMERHANDEL Telf. 1 — Tarm — Telf. 1</p>	
<p>SKJERN SVINESLAGTERI C. W. S. svineslagterier A/S</p>	
<p>GULLANDERS BOGTRYKKERI Skjern — Tlf. 76</p>	
<p>HUGO HOLMSTOEL Jern- og stålforretning Tlf. 1 — Skjern — Tlf. 601 - 602</p>	
<p>NORDHOLTS MARGARINEFABRIK A S Ost en gros Varde</p>	
<p>VAREINDKØBSFORENINGENS MANUFAKTURAFDELING Varde</p>	
<p>SYDJYDSK ANDELS-FJERKRÆSLAGTERI Telefon 88 — Vamdrup</p>	<p>A/S JOHS. SCHOU Farve- og lakfabrik Telefon 13 og 262 — Vamdrup</p>
<p>A/S RINGKØBING ULDSPINDERI & TÆPPEFABRIK</p>	
<p>Aktieselskabet RINGKØBING BANK</p>	
<p>RINGKØBING LANDBOBANK Aktieselskab</p>	

Modstandsbevægelsens historieskriver, lektor, dr. phil. Jørgen Hæstrup.

Den kendte „modstandsdoktor“, lektor, dr. phil. Jørgen Hæstrup, St. Klemens, fyldte søndag den 9. august 50 år og blev i dagens anledning hjertelig hyldet på forskellig måde, og han fortjener det, ikke mindst fordi han er den, der først har skrevet doktordisputats om den danske modstandsbevægelse under den tyske besættelse. Disputatsen, som han forsvarede i 1954, hedder „Kontakt med England“, er fængslende lærerig og en interessant historisk dokumentation. Dr. Hæstrup, der senere har skrevet andre bøger om modstandskampen, er historiker af fag og derfor også en mand, der kun skriver, hvad der kan dokumenteres, hvilket jo er noget uhyre væsentligt for en, der skriver samtidshistorie.

Han er domkantorsøn fra Viborg, blev student fra Odense 1927, tog talepædagogisk eksamen 1932 og skoleembedseksamen 1934 med historie som hovedfag. I årene 1932—34 var han ansat ved statens institut for talelidende (i Hellerup) og blev 1934 ansat ved St. Knuds Gymnasium i Odense, hvor han i 1952 udnævntes til lektor. Han var leder af indsamlingen af kildemateriale til modstandsbevægelsens historie i samarbejde med rigsarkivet 1947—49 og 1955—56. Og siden 1956 har dr. Hæstrup været medarbejder ved instituttet for presseforskning og samtidshistorie i Aarhus. Siden 1955 har

han været medlem af frihedsfondens bestyrelse.

Kammeraternes Hjælpefond har som bekendt udfoldet et initiativ for, at Jørgen Hæstrup skulle knyttes til Aarhus universitet, for at han kunne få hele sin tid til rådighed til forskning af besættelsestidens historie.

En tysker på besøg i Frihedsmuseet

En tysk skribent, Klaus Geitel, har besøgt Frihedsmuseet i København og skriver derom i en artikel i „Die Welt“ (her gengivet efter oversættelsen i „Dannevirke“):

— Kun tøvende træder man derind og er næsten glad for at finde det tomt for mennesker, skønt man ærligt ønsker det tilløb, mest af alt fra Tyskland; men disse skabe med aktstykker, fotografier, avisudklip og statistikker — vidner fra en forfærdelig fortid — betragter man helst alene. Her bliver ikke anklaget, her bliver kun fremlagt, værdigt, klogt og nøgternt, uden had og uden stolthed, kun fyldt med sorg over, at det engang var kommet dertil.

— Det er mindernes sted for dem, som led smerten, og en skamstøtte for dem, der påførte den. De skulle ikke forsømme at se dette museum. Måske De så ville forstå noget af den så reserverede holdning, danskerne indtager over for tyskerne; thi som allerede dengang kan man heller ikke nu købe dette lille folk for nok så hård en valuta, og nogen glemslens pris kendes ikke.

Kammeraternes Hjælpefond

er de raske kammeraters hilsen til de syge.

Mærkaterne fra Kammeraternes Hjælpefond kan fås gennem kontoret, St. Kanikestræde 10, K.

Giro 780.

Hamsun æresmedlem?

Den norske forfatter Knut Hamsun bliver ikke æresmedlem af norsk kunstnerforening.

Norsk kunstnerforening fylder 100 år, og i anledning af Hamsun-jubilæet er det blevet foreslået at gøre ham til æresmedlem af foreningen, der omfatter 700 medlemmer.

Nu er forholdet det, at Hamsun tidligere var æresmedlem, men han blev strøget i 1945.

Til Dagens Nyheder siger den norske kunstnerforenings formand, skuespilleren Einar Sissener:

— Min egen mening er den, at selv om Hamsun som digter var nok så stor, så var han også landssviger. Og vi kan ikke have en landssviger som æresmedlem. Vi kan ikke sætte en landssviger på samme tavle som Ibsen og Bjørnson og alle de andre.

Dette her, at fordi et menneske er en stor kunstner, så gælder der andre love for ham, det er noget sludder og vrøvl. — Jamen, han er jo kunstner . . . siger man, underforstået, at så må man vise overbærenhed. Ikke tale om, det er det rene pjat. Man kan ikke slække kravet til et menneske, blot fordi dette menneske tilfældigvis er kunstner. Tværtimod. Jo større kunstner, han er, desto større krav kan man stille. Man har lov til at forlange mere af folk, som er begavede, end af folk, som ikke er det.

EBELTOFT
ANDELS-SVINESLAGTERI

SPAREKASSEN FOR
EBELTOFT BY OG OMEGN

Aktieselskabet
ARHUS PRIVATBANK
Ebeltoft afdeling

Aktieselskabet
A. KNUDSENS LÆDERFABRIK
Ebeltoft

OTTO JENSENS EFTF.
v. Benny Jensen
Fiskeexport & Filetfabrik
Tlf. 80 — Ebeltoft

SVEND AAGE LUND
Guld - sølv - ure og optik
Tlf. 100 — Ebeltoft

AXBØL AUTO SERVICE
Tlf. Oxbøl 134

AUGUST HELGREN
Tømremester
Ebeltoft

„STANDARD“
Ribe — Tlf. 325

K. Dideriksen
ESBJERG

Otto Bertelsen
Radio - sendere - ekkolod
elektr. skibsanlæg
Nyhavnsgade 25
Tlf. Esbjerg 3522 - 2556

FA. VALDEMAR PETERSEN
Skibsproviantering
Thyborøn havn

EBELTOFT SKOFABRIK

ANDERSEN & JENSEN
Skibs- og bådebyggeri
Gl. Havn - Esbjerg

AKTIESELSKABET
RIBE JERNSTØBERI

LANDBOSPAREKASSEN FOR RIBE OG OMEGN

SPARE- OG LANEKASSEN
FOR VARDE BY OG OMEGN

Legetøjsfabriken - LEGO - Billund A/S

Svend Aage Bech
STENDERUP TEGLVÆRK
STENDERUP ST.

Andelsmejeriet VARDE

TELEFON 169 OG 635
MEJERIETS PRODUKTER ER GULD VÆRD

CHAS. F. SCHOU
ENTREPRENØR
HADERSLEV

SYDJYDSK LANDMANDSBANK
Aktieselskab
Ribe

Hans Jørgen Lembourn:

„Der kommer en Dag“.

Forlaget Fremad, Kbhvn. 4,35.

En moderne roman om en humanistisk professor, der efter sin kones død gifter sig anden gang med en nazistisk inficeret kvinde.

Hun bliver stedmor til professorens 2 sønner, Mogens og Jan, og det er særligt hendes forhold til de 2 børn, som romanen handler om. Hun er en lavsindet, kærlighedsløs kvinde med et hævnerrigt sind og beregnende begær. Og med stor psykologisk evne giver forfatteren sine læsere et indblik i denne kvindes frygtelige og magtsyge sind.

Den distræte og upraktiske professor er rædselsslagen ved tanken om, at hun vil forlade hjemmet, da han opdager, at hun er ham utro og ymter lidt om skilsmisse. Han håber, det jævner sig. Men efterhånden lærer han hendes sande karakter at kende, han bliver syg af al hendes ondskab og er lige ved at bukke under, men retter sig igen, fordi han forstår, at hans drenge vil stå uden hjem, midler og uddannelse, hvis de bliver alene med hende, og det må ikke ske.

Hele sin vilje sætter han ind på at blive rask og stærk, og til hendes store forundring går det atter fremad med hans helbred, skønt hun sætter alle sejl til for at ødelægge ham, så hun kan arve alt, formue, det store hjem, sommerhus og bil. Og efterhånden glider elskeren i baggrunden, og hun lever kun for sit had og sin hævn og ser kun opfyldelsen af hele sit frygtelige begær som livets mål.

Bogen er båret af forfatterens fremragende fortællekunst.

NIC. FOSMARK.

Dagbogsblade

5/5.

Erstatningerne til besættelsestidens ofre

Forslaget om en ajourføring af erstatningerne til besættelsestidens ofre var i dag til 3. behandling i Folketinget. Ordfører for udvalget var Poul Hansen, Svendborg (S), der redegjorde for betænkningen. Udvalget havde modtaget en deputation fra de erhvervshæmmede tidligere koncentrationslejr-fanger, som havde fremsat ønske om nedsættelse af et særligt udvalg, der skulle tage stilling til erstatningerne til kz-fangerne. Udvalget havde haft sympati for denne henvendelse og henstillede til socialministeren at se med velvilje på de særlige problemer, som de tidligere kz-fanger har. Ministeren har desuden lovet folketingsudvalget, at der vil blive nedsat et særligt embedsmands-udvalg, som skal overveje det rejste problem om, hvorvidt fiskerenkerne kan komme ind under de samme erstatningsregler, som gælder for sømandsenkerne. Poul Hansen indstillede på hele udvalgets vegne forslaget til vedtagelse.

Socialminister Bomholt takkede udvalget og var enig i synspunkterne med hensyn til de tilskadedkomne kz-fanger. Forslaget vedtoges enstemmigt med 143 stemmer.

14/6.

15.000 på Skamling

15.000 deltog i det store hjemmeværnsstævne i dag på Skamling.

Stævnet holdtes i klokkestabel-dalen, og på mindetavlerne i klokkestabelen var der af hjemmeværnets Region III nedlagt en krans med røde og hvide bånd. Men desuden var der af de pårørende, der under den tyske besættelse havde mistet en kær ven, og hvis navne er indmejslet i klokkestabelens plader, nedlagt mange blomsterbuketter.

25/6.

FIRs præsident død

Præsidenten for den internationale organisation af tidligere modstandsfolk, antifacister og kz-fanger, den franske oberst Frédéric Mahnes, er død i Nice, godt 80 år gammel.

Mahnes sad under krigen i Buchenwald-lejren og er kendt af en del af de danske politifolk, som blev overført til denne kz-lejr i 1944. Efter krigen tog han del i modstandsfolkernes organisationsarbejde og sluttede sig til FIR, hvor han søgte at mægle mellem de politiske modsætningsforhold.

Mahnes efterfølger som præsident for FIR er den italienske Nenni-socialist Ettore Tibaldi, der blev valgt som stedfortrædende præsident på den sidste kongres.

28/6.

Hitlers planer

Hitlers mål under den anden verdenskrig var at fordrive russerne fra Østersøområdet, Polen og Ukraine samt at reorganisere de skandinaviske statssamfund. Danmark skulle som led i disse planer forblive en selvstændig stat, hvorimod Sydnorge op til Trondheim skulle besættes af Tyskland, mens Nordnorge, Sverige og Finland omdannedes til et forbund under Det tredje Riges økonomiske kontrol, fremgår det af rapporter, skrevet af amerikanske diplomater i Europa. Rapporterne offentliggøres i dag for første gang af det amerikanske udenrigsministerium.

20/7.

Stauffenbergs søn nedlagde krans

På 15 års dagen for det mislykkede attentat mod Adolf Hitler, Nazi-tysklands „fører“, deltog den nye vesttyske hær for første gang i højtidelighederne rundt omkring i Vesttyskland og Vestberlin. I Bonn nedlagde forbundskansler Adenauer en krans på et mindesmærke for de sammensvorne.

Claus Schenck greve af Stauffenberg, manden, som ved hjælp af en indsmuglet, tidsindstillet bombe søgte at rydde Hitler af vejen i dennes hovedkvarter.

Mest gribende var en kransenedlægning i gården til den grå, bombehærgede bygning, der i sin tid husede Hitler-tropperne overkommando. Den, der nedlagde kransen, var grev Berthold Schenk von Stauffenberg, en søn af attentatmanden.

Den ældre Stauffenberg blev skudt i denne gård sammen med flere medsamensvorne. Henrettelsen fandt sted summarisk få timer efter attentatforsøget i overkommandoens fremskudte hovedkvarter.

Blandt de 1000 tilskuere var de efterladte efter flere af de sammensvorne.

Varde Trælasthanandel

Aktieselskab

A/S

Sønderskov Teglværk

Nordenskov — Tlf. 5

Aktieselskabet
VARDE BANK
Nordre afdeling — Ølgod**IVER JENSEN**
Trikotagefabrik
Ikast — Tlf. 172**ANDELSBANKEN**
A. M. B. A.
Rødding-afdeling**NIELS CHRISTOPHERSEN**
Kolonial og isenkram
RøddingA/S **PHØNIX**
Tagpap og vejmaterialer
Vejen**KOLDING SALATFABRIK**
Telefon 1738**H. P. THERKELSEN A/S**INTERNATIONALE
TRANSPORTER
KRUSAATelefon 71454* - Telex 3313
Telegr.adr.: INTERNATIODaglige forbindelser til og fra
det sydlige udland. Vi vil derfor
altid kunne give Dem fordel-
agtige fragtrater**HANS JENSENS EFTF.**Trikotagefabrik
IKAST — TLF. 624**HERNING KLÆDEFABRIK A/S**Aktieselskabet
HERNING TRÆLASTHANDEL**HERNING PAPIRFORRETNING A/S****HAMMERUM HERREDS SPARE- OG LAANEKASSE**
Herning**HERNING HEDE- & DISKONTOBANK**
Aktieselskab**FOLKEBANKEN**
FOR HERNING OG OMEGN
Aktieselskab**MIDTJYDSK BRØDFABRIK**
Herning**PLOVFABRIKKEN SKJOLD A/S**
Lind pr. Herning — Telf. Lind 4A/S **N. A. JØRGENSENS MØBELFABRIK**
Bramminge**L. LAURIDSEN & CO.**
Automobilforretning
Søndergade — Tlf. 311 — Herning**LUMAX** — lyskopi & duplikering
Bredgade 33 — Herning**VESTJYSK MASKINSLIBERI**
Lundvej 47 — Varde — Tlf. 743**VESTJYSK AUTOMOBIL-LAGER A/S**
Varde**RØDDING ANDELSMEJERI**
Rødding, Sdrj.**NIELS AAE**
Æskefabrik
Dalby — Kolding**AKSEL HOLST**
MASKINFORRETNING
Telf. 24 — Holsted St.

24/7.

Tyske erstatninger til Holland

Holland og Vesttyskland ventes i nær fremtid at ville slutte endelig aftale om de tyske krigsskadeserstatninger til Holland. Den hollandske udenrigsminister, Joseph Luns vendte i går tilbage fra Genève, hvor han har ført forhandlinger med den vesttyske udenrigsminister Heinrich von Brentano om spørgsmålet. Ved hjemkomsten erklærede Luns, at man nu regner med at kunne have den endelige aftale færdig om to-tre måneder.

26/7.

100 mill. kr. til Norge

Norge blev i dag det første af i alt otte lande, der nåede til enighed med den vesttyske regering om en endelig afvikling af erstatningerne til nazi-regimets ofre.

I udenrigsministeriet i Bonn sluttedes en aftale, hvorefter Vesttyskland yder en erstatning på 60 millioner mark (cirka 100 millioner kroner) og dermed én gang for alle bringer spørgsmålet ud af verden.

Aftalen vil inden længe blive formelt undertegnet af de to landes regering, hvorefter den skal forelægges parlamenterne til ratifikation. De 60 millioner DM er et væsentligt mindre beløb, end Norge oprindeligt ønskede, men stortingset ventes dog at ville acceptere.

29/7.

HITLERS FALSKE PUNDSEDLER FUNDET I EN SØ

Alle tiders falskmøntner-operation

En tysk ekspedition på jagt efter en mystisk „naziskat“ har fundet et stort antal falske pundsedler på bunden af en sø i Østrig.

Et tysk billedblad havde udrustet en ekspedition med alle moderne hjælpemidler, såsom undervandsfjersynsapparater, for at lede efter de trykplader og falske pundsedler, som Gestapo i krigens sidste dage sankede ned på bunden af Toplitzsøen i det nordlige Østrig.

I en dybde af 80 meter fandt man flere trækasser, og i undervandsfjersynskameraet så man tydeligt, at de indeholdt bundter af 5 punds-noter. Kasserne er imidlertid så medtagne af det lange ophold under vand, at de må fiskes op ved hjælp af net.

Ekspeditionen har indtil nu fundet 18 kasser på bunden af søen, og man håber i en eller flere af disse at finde de forsvundne trykplader til de engelske penge-sedler.

Under kodebetegnelsen „Aktion Bernhard“ startede Gestapo under den anden verdenskrig en stortillet fabrikation af falske engelske penge. Efter at den tyske „Reichsbank“ trods et voldsomt pres fra Hitler nægtede at have noget med operationen at gøre, samlede Gestapo alle de berømteste falskmøntnere og andre sammen fra de tyske koncentrationslejre, udrustede dem med de bedste tekniske

hjælpemidler og beordrede dem til at fremstille falske engelske pund-noter.

Efter måneders forsøg var de første trykplader færdige, og de færdige penge-sedler var ikke til at skelne fra de ægte.

Gestapo anvendte de falske penge til at betale sine agenter i udlandet med, og det var meningen fra fly at nedkaste store mængder falske penge over England for på den måde at svække den engelske valuta. Der skal i alt være blevet fremstillet for 400.000 pund (otte millioner kroner) falske pund om måneden i krigens sidste tid.

Kort før Nazitysklands endelige sammenbrud blev alle de fanger, der havde deltaget i „Aktion Bernhard“, fjernet af Gestapo, og de kostbare trykplader forsvandt sporløst.

Efter krigen lykkedes det engelske og amerikanske efterretningsfolk at få oplyst, at trykpladerne var blevet sænket i Toplitzsøen i det nordlige Østrig få dage, før allierede styrker besatte området. Trods en grundig eftersøgning lykkedes det ikke dengang at finde spor af pladerne eller pengene.

I Pigtraad for marts 1958 finder man Olav Holst's udførlige beretning om falskmøntnerfabriken i Sachsenhausen.

4/8.

Museum i Ravensbrück

I september afsløres et mindesmærke på den tidligere koncentrationslejr Ravensbrücks grund, og i tilslutning hertil indrettes et museum. De forskellige nationer, som var repræsenterede blandt lejrens fanger, yder forskellige bidrag til dette museum. Det danske bidrag vil om få dage blive præsenteret for offentligheden ved en særudstilling på Frihedsmuseet. Tidligere fanger fra Ravensbrück er indbudt til indvielsen, og afrejse fra Danmark foregår 10. september med hjemkomst 17. september.

4/8.

70.000 kr. til Frihedsmuseet

Frihedsmuseet har i går modtaget meddelelse om en gave på 10.000 dollars, som den amerikanske direktør Nathan Straus, New York, skænker museet til udvidelse af samlinger og flere publikationer om den danske frihedskamp.

Nathan Straus, der er chef for den amerikanske radiostation WMCA, har i nogle dage opholdt sig i København, hvor han forleden besøgte Frihedsmuseet, hvis indretning og udførelse han var meget begejstret for.

Af en kampvogns historie

Foran Danmarks Frihedsmuseum på Esplanaden fanges blikket af den særeste fremtoning af en panservogn, og der går sære frasagn om vognens bedrifter. Her fortæller journalist Chr. Iversen, Fredericia, tidligere Flensborg om, hvor kampvognen blev til og om hvordan den fik sit opsigtsvækkende navn: V3.

Af Chr. Iversen, Fredericia, tidligere Flensborg.

Findes den også i sydslesvigske fotoalbum?

Sandsynligvis, siden den ifølge nyeste meldinger begynder at gøre vor berømmelige havfrue rangen stridig som det mest fotograferede mål for fremmede turister. Muligvis også i rigstyske album, selv om de første tyskere, der så den, af gode grunde var afskåret fra at fotografere. Nu står den i frihedsmuseets gård, medtaget af rust og med alderens patina, som gør den til museumsstykke. Men der var engang anno 1945—5/5 kl. 8 morgen . . .

Enhver seværdighed har sin historie. V3 har så sandelig også sin, selv om ingen ved dens fødsel drømte om nogensinde at se den på museum,

ubluflærdig stillende sig til skue for nyfigne blikke og medlidende smil. For nede på tøjhusmuseet ved Christiansborg står eller hænger jo en lyslevende model af en V1, som spredte død og ødelæggelse i allierede byer samtidig med, at smede på statsbanernes værksted i Frederiksværk i mørke nattetimer hamrede gamle skibsplader på en ældgammel Ford model HGF.

V3 betyder virkelig „Vergeltungswaffe“ 3, men derom senere. Den fødtes i en alvorlig tid og lod selve sit navn stå som bevis for, at den danske humor ikke lod sig kue af nok så strenge tider. I dag, omtrent femten år efter, står tiden fra 40 til 45 allerede i historien som en periode,

AKTIESELSKABET E. RASMUSSEN

Fredericia Maskin- og Elektrom. Fabriker

FREDERICIA

Eriksen & Christensen

Aktieselskab
ESBJERG

A/S FREDERICIA TRÆLASHANDEL

Aktieselskabet Varde Bank

Esbjerg afdeling

Brødrene Leervad

Aut. elektro-installatører
Norgesgade 41 — Tlf. Esbjerg 9 og 10

A/S ESBJERG JERN- OG STAALFORRETNING
Esbjerg

J. ANDERSKOUV OG A. T. THOMSEN
Rådgiv. ingeniører
Esbjerg

A. KRABBENHØFT
Murermester
Esbjerg

A/S VESTJYSK SILDEOLIEINDUSTRI

NIELS NIELSEN MØBLER
Boligmontering
Kongensgade 82, Esbjerg

THE BORDEN COMPANY A/S
Adgangsvej 9 — Esbjerg

J. C. C. DYEKJÆR
Fiskeexportør
Esbjerg

WIGGO KONGSTAD A/S
Fiskebrogade, Ny Havn — Esbjerg

FISKERNES FAGFORENING
Fiskerbrogade 5
Tlf. 3216 — Esbjerg

P. RASMUSSEN & CO. A/S
Maskinfabrik
Esbjerg

FA. I. C. SØRENSEN
Vejle

CONTINENTAL VIN-IMPORT
Vejle

**MUNCH CHRISTENSENS
BOGHANDEL**
Nørregade 22 — Tlf. 33 — Vejle

Inde i skolegården venter man på Lorenzen-gruppen. V3 understreger den alvor, man tog situationen med.

da sammenhold og ubrydeligt kammeratskab kendetegnede det danske folk. —

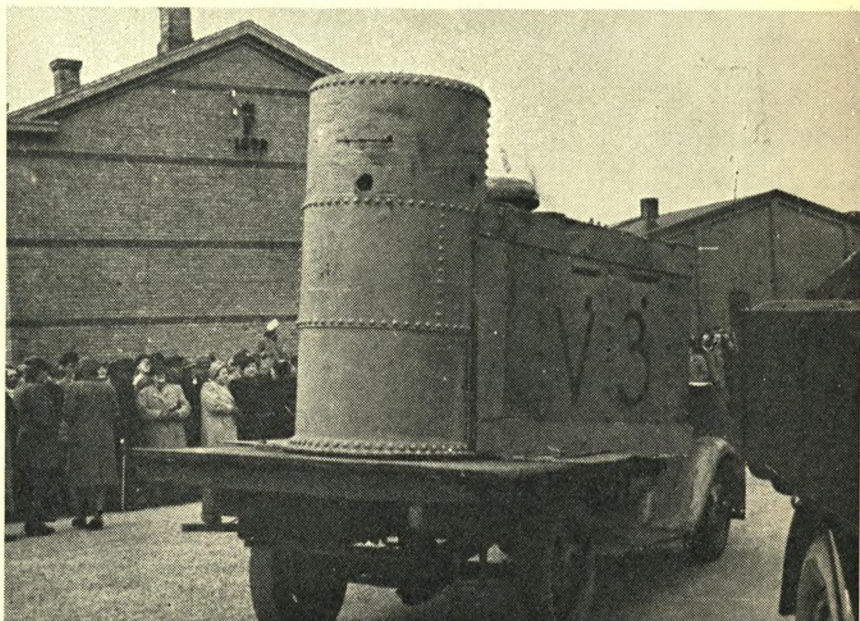
Det var den fjerde maj om aftenen, at vi fik meldingen om kapitulationen gennem radioen, og det medførte hektisk travlhed for nogle af os. Senere har jeg hørt, at ingen dansker glemmer den feststemning, der rådede på gaderne hin aften, og beklager hver gang, at jeg intet — absolut intet — så til den. Aldrig nogen sinde har ordet om stridsøksen, der graves op, været så sandt som hin aften, da tusinder af mennesker landet rundt begyndte at rode i kul- og tørvebunker for at finde kanonerne frem til muligt brug. I Frederiksværk var vi ikke tusinder, men mellem tredive og fyrre, om ikke min hukommelse også her slår klik. På torvet havde tyskerne opstillet ekstra vagt med maskingeværer for det tilfælde, at nogen ville gøre dem rangen til at herske natten ud stridig. De stirrede stadig mere tvivlende på det, de så, da mand efter mand kom cyklende ned ad hovedgaden mod ukendt mål. Mænd med engelske geværer eller svenske eller finske maskinpistoler over skulderen, med blå dragonkapper og med sort CB-kappe og med slet ingen kappe. Med stålhelmet og

med sixpence, hvor de havde stålhelmen liggende på mødestedet — og en enkelt med en Bazooka, som ingen forstod at betjene før tre uger senere, da en britisk kaptajn kom og gav instruktion.

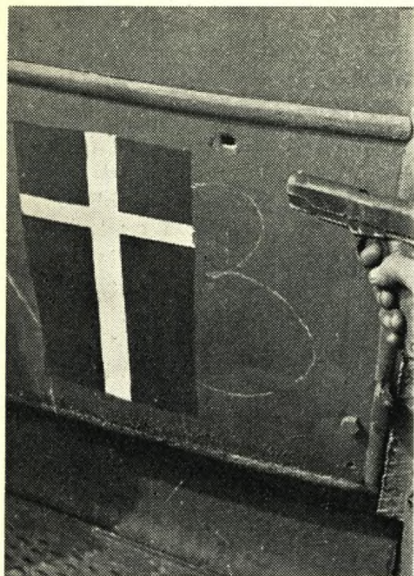
Sådan lå den fredelige lille by, da

hele styrken ved firetiden om morgenen samledes på DFJ med et ståltrådshegn mellem de patruljerende germaner på torvet som de afgående, og nu standsmæssigt påklædte danskere som de kommende. Med standsmæssigt menes, at nu alle havde fået stålhelmet som kronen på tilfældigt sammenkradsede militære eller civile klædningsstykker. Nogle hilste lidt benovede på hinanden og konstaterede, at modparten så måtte høre til den „anden“ gruppe, som alle havde vidst, var der, men ingen vidste mere om, end at den altså var der. Og så kom V3, der dengang ikke hed noget som helst, nyfødt, som den var. Den hostede lidt af medfødt astma, fordi den ikke kunne fordrage de stålplader, der var sat op omkring åndedrætsorganerne; men den kørte. Den levede!

En maler sprang til med sin malerpotte for at sætte flaget på siden af den, så ingen kunne forveksle den med en tysk Goliatttank. En efter en vågnede vi op af choket —, vi kendte kun vor kampvogn efter omtale, og den overtraf i sandhed vore vildeste forventninger — og begyndte at gå rundt om vidunderet i andagtsfuld beundring. En eller anden mente, den

Gengældelsesvåbnet V3 kunne allerede den 5. maj 1945 glæde sig over betydelig interesse.

V3 skulle da have rigtig nationalitetsbetegnelse.

skulle døbes, og jeg hører endnu min egen stemme sige: Navn — det kan kun blive V3. Og uden at vente et sekund satte maleren de magiske tegn på sider og kanontårn. V3, nu Danmarks feterede fotomodel, var født og døbt, mens germanske soldater gennem gitteret fulgte hele processen. De rykkede ind præcis otte, da vi rykkede ud. De hilste, og vi hilste tilbage. Dem blev der aldrig vrøvl med. En smule skyderi med nogle SS'er fra Sandkroen, og lidt kludder med en officer i Hundestedfortet, som ikke ville overgive sig, men som slutelig indså, at han ingen chance havde for at vinde krigen for Tyskland, når kun Hundested, Bornholm, Frederikshavn og Odder holdt stand.

Trods alt fik V3 ikke lov til at gå på aftægt uden at komme i aktion. I et sommerhus i Asserbo plantage havde en gruppe af lyssky personer søgt tilflugt. V3 dundrede astmatisk derud, og da ingen svarede på gentagne opfordringer til at komme frem i dagens lys, gjorde den det, de tider nu er mest kendt for. Der var nogle døde og flere sårede, men V3 havde ikke fået en skramme, selv om den den dag — vist den 8. maj — gjorde det af med en af de mest berygtede terrorgupper, krigstiden havde kendt —

selveste Lorenzen-gruppen. Et kedeligt sammenspil, der hørte den tid til — og siden gruppen i sommerhuset havde våben nok hos sig til at udruste et helt kompagni soldater, er det tænkeligt, at Frederiksværk-gruppen den dag kun vendte fuldtalligt hjem, fordi vi havde V3, uimodtagelig, som den var, for håndvåbenild på den side, der vendte ind mod sommerhuset.

Den anden side var tyndere pansret, og der kom en dag, hvor fangerne fra Frederiksværk skulle føres til hovedstaden med V3 i spidsen. Ingen drømte da om museum, men at kampvognen skulle udstilles, vidste vi alle. Men hvad er en kampvogn uden skrammer? Og så på udstilling, hvor det var kendt, at den havde været i funktion. I hård kampf, som aviserne skrev dagen derpå, om end det af hensyn til virkningen fortiedes, at der kun blev skudt fra den ene side, og at det kun var en enkelt salve.

En elefantbøsse (amrk. 11,7 mm pistol) blev rettet mod V3's svage side og på kort afstand — og sådan opstod de nu så fotograferede huller i kæmpens stålsider, inden den rullede af sted i spidsen for et imponerende optog af tætpakkede lastbiler med fanger; der ventede på dom. I første

omgang klarede den sig til Hillerød, inden motoren i sit tætte stålpanser løb varm. Siden skete det stadig tiere. indtil noget af stålet måtte fjernes for at lette den astmatiske vejtrækning. Til København nåede den — den kom, sås og sejrede, men den fortalte aldrig sin historie usminket selv, og derfor røber jeg den nu.

Ikke for at nedsætte dens omdømme, for jeg har selv givet den navn, og den fødtes i en tid, hvor alt var anderledes end nu, og hvor mange troede på meget mere end nu. Vi holdt alle af den og gør det sikkert endnu, selv om vi sandsynligvis er spredt for alle vinde fjorten år efter. Men eu seværdighed har en historie. V3 har sin. Den har bitre minder, og dens korte aktive liv var krydret med en del dansk lune i en streng tid. Den kan simpelthen være sin historie bekendt, så når havfruen har taget sin plads i fotoapparatet — hold blot en plads ledig til V3. Noget kunstværk er den ikke at se på; men den var en kort tid meget levende og meget afholdt af en hel bys indbyggere. Men historie skal være sand, med både tårer og smil.

Sådan var V3.

CHR. IVERSEN.

V3's første offentlige fremtræden om morgenen den 5. maj 1945.